

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
КӘКРЕ КҮЛ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ**

КАРАР

№ 87

24.12.2018 ел

**Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының «Кәкре Күл авыл
жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы турында**

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы, Россия Федерациясенәң 15.06.2007 елгы 100-ФЗ номерлы Федераль законы нигезендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «Федераль законның 14,15,16 статьясына үзгәрешләр кертү хакында» Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында «28.07.2004 №45-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән, Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының " Кәкре Күл авыл жирлеге" муниципаль берәмлеге Уставын Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының Кәкре Күл авыл жирлеге Советы хәл итте:

1. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының «Кәкре Күл авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын 1 нче кушымтага ярашлы кабул итәргә

2. 9 нчы Пункт, 1 нче кушымтаның 5 нче маддәсенәң 14 нче пункты 01.01 сәгатътән үз көченә керә. 2019 елгы.

3. Үз көчен югалткан дип тану:

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы «Кәкре Күл авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы турында" 2010 елның 31 августындагы 11 номерлы карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» 17.08.2012 ел, № 9 карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында" 23.04.2014 ел, № 7А карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында" 06.03.2015 ел, № 7 карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында" 21.12.2015 ел, № 14 карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Советының "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында"14.02.2017 ел, № 35 карары;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл җирлеге Советының «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл җирлеге «муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» 2018 елның 2 октябрдәгә 75 номерлы карары.

4. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының «Кәкре Күл авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенең әлеге уставын федераль закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Юстиция органына жиберергә.

5. Әлеге карарны Кәкре Күл авыл җирлегенең мәғлүмати стендларында бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә), шулай ук Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәғлүмат порталында урнаштырырга (<http://pravo.tatarstan.ru>) Интернет мәғлүмат-телекоммуникация челтәрендә.

6. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үземдә калдырам.

Татарстан Республикасы
Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл
авыл җирлеге Советы Рәисе

С. С. Елисеев

Татарстан Республикасы Аксубай
муниципаль районы Кәкре Күл авыл
җирлеге Советының 24.12.2018 ел,
№ 87 карары белән кабул ителде.
Кәкре Күл авыл җирлеге Советы Рәисе
С.С. Елисеев

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ
"КРИВООЗЕРСКОЕ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ" МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ
УСТАВЫ**

I бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1 нче маддә. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл җирлегенә муниципаль берәмлегенә исеме һәм хокукий статусы

1. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл җирлегенә муниципаль берәмлегенә авыл җирлегенә статусы бирелгән.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме муниципаль берәмлек Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кәкре Күл авыл җирлегенә (алга таба текст буенча торак пункт).

3. Муниципаль берәмлек Кәкре Күл авыл җирлегенә Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы составына керә.

2 нче маддә. Торак пунктның территорияль төзелеше

1. Торак пункт территориясә составына Кәкре Күл авылы, Яңа Александровка авылы, Түбән Баланда авылы, Югары Баланда авылы, Аксубай Урман заводы поселогы керә.

2. Торак пунктның административ үзәге булып Кәкре Күл авылы тора.

3. Торак пункт чикләре «Аксубай муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 19-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

4. Торак пункт территориясә составына милек формасына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан җирләр керә.

5. Торак пункт чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы Законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

3 нче маддә. Гражданның җирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Җирле үзидарә Россия Федерациясә гражданны тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка формаларында катнашу, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка җирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.

2. Гражданны җирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләре аша да, җенесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, милек һәм вазифа хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, ышануларына, иҗтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, тигез хокукларга ия.

Торак пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче чит ил гражданны җирле үзидарә гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенә халыкара килешүләренә һәм федераль законнарда ярашлы хокукларга ия.

3. һәркем җирле үзидарә органнарына һәм вазифаи затларга турыдан-туры мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Гражданны җирле үзидарә органнарына сайларга һәм сайланырга хокуклы.

5. Россия Федерациясенә дәрәҗә телен белгән гражданны муниципаль хезмәтне үтү өчен тигез шартларга һәм аның үтү өчен тигез шартларга ия, аның җенесенә, расасына, милләтенә, чыгышына, мөлкәти һәм вазифаи хәленә, яшәү урынына, дингә, ышануларга, иҗтимагый берләшмәләргә каравына, шулай ук муниципаль хезмәткәрнең һөнәри һәм эшлекле сыйфатларына бәйле булмаган башка шартларга карамастан.

6. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкасы каралмаган булса, жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында гражданның башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

7. Жирле үзидарә органнары массакуләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка даими рәвештә торак пунктны һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында хәбәр итәләр.

8. Гражданның, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының карарларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) судта бәхәсләшәргә хокуклы.

4 нче маддә. Жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты, жирлекнең Ревизия комиссиясе, уставка ярашлы рәвештә төзелә торган башка жирле үзидарә органнары керә.

2. Жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү өлеге уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

5 нче маддә. Жирле әһәмияттәге торак пункт мәсьәләләре

1. Торак пункт карамагындагы жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә түбәндәгеләр керә:

1) жирлек бюджеты проекты төзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

2) жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү;

3) жирлекнең муниципаль милкәндә булган милеккә ия булу, файдалану һәм аның белән идарә итү;

4) торак пунктлар чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәэмин итү;

5) торак пунктта яшәүчеләрне элемент, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

6) ял оештыру һәм авыл халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

7) Жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыру;

8) торак пунктның архив фондларын формалаштыру;

9) торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен контрольдә тоту, күрсәтелгән Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә торак пункт территориясен төзекләндерүне оештыру;

10) адреслашу объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына

исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы реестрлар;

11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;

12) торак пунктта балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;

14) каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;

15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм жирләү урыннарын тоту;

16) торак пункт чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәмин итүне Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;

17) торак пунктлар чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегенә;

18) торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклау һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауға юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

19) авыл жирлегендә яшәүчеләрнең күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын тәзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәмин итү.

20) "Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында" 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә торак пунктны үстерүне стратегик планлаштыруны гамәлгә ашыру;

2. Федераль законнарға ярашлы рәвештә, жирлекнең жирле үзидарә органнары Аксубай муниципаль районының жирле үзидарә органнары белән жирлек бюджетыннан муниципаль район бюджетына Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен аларга тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

Муниципаль районның жирле үзидарә органнары жирле үзидарә органнары белән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен аларга Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә муниципаль район бюджетыннан жирлек бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына тапшыру турында килешү төзәргә хокуклы.

6 нчы маддә. Жирле үзидарә органнарының жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә караган мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Жирле үзидарә органнары:

1) торак пункт музейларын булдыру;

2) торак пунктта нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;

- 3) опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу;
- 4) торак пункт территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 5) Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торак пункт территориясендә милләтләр арасындагы мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтү.
- 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
- 7) муниципаль янгын күзәтчелеген булдыру;
- 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 9) кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;
- 10) "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү;
- 11) Россия Федерациясенә 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы "кулланучылар хокукларын яклау турында"гы Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыру.
- 12) гражданның торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарын арендау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондының торак урыннарын бирү;
- 13) торак пункт территориясендә яшәүче караучысыз хайваннарны тоту һәм тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру;
- 14) "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;
- 15) инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрнең, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культурасын һәм спортын үстерүгә ярдәм күрсәтү.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләрне хәл итәргә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә тапшырылмаган башка дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга, шулай ук органнар компетенциясенә кермәгән башка мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарәсе, дөүләт хакимияте органнары һәм аларның компетенциясеннән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән чыгарылмаган, жирлек бюджеты керемнәре хисабына, Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларынан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә түләүләр нормативлары буенча салым керемнәре керемнәреннән тыш.

7 нче маддә. Жирлекнең муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 нче маддә. Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре:

- 1) жирле үзидарә органнарының торак пунктны социаль-иқтисади үстерүгә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда катнашуы;
- 2) жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;
- 3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнары булдыру;
- 4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;
- 5) законнарда билгеләнгән башка үзара эш итү формалары.

9 нчы маддә. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләүне, муниципаль хезмәтне узу шартларын һәм тәртибен кертәп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 02 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы һәм жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

Икенче бүлек. ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

10 нчы маддә. Жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның турыдан-туры катнашуы

Торак пункт халкы турыдан-туры жирле үзидарә алып бара һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутатны, жирле үзидарәнең сайланган вазифалы кешесен чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданныр жыены;

- 6) гражданның хокук ижаты инициативасы;
- 7) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 8) авыл жирлеге старостасы;
- 9) жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары;
- 10) гражданның жыелышы;
- 11) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 12) гражданның арасында сораштыру;
- 13) гражданның жирле үзидарә органнарына мәрәжәгатьләре;
- 14) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формалар.

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

11 нче маддә. Жирле референдум

1. Жирле референдум жирлек халкы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хәл итү максатыннан үткәрелә.

2. Жирле референдум торак пунктның бөтен территориясендә үткәрелә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны торак пункт чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданның катнашырга хокукы. Россия Федерациясе гражданның яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнашалар.

4. Жирле референдум үткәрү турында карар жирлек Советы тарафыннан:

- 1) жирле референдумда катнашу хокукына ия гражданның;
- 2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;

3) жирлек Советы һәм алар бергәләп тәкъдим иткән жирлек башлыгы.

5. Гражданның, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләре инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны Федераль закон нигезендә жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының 5 процентыннан артмаска тиеш.

Депутатларны сайлау турында карарны жирлек Советы тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул итә. Бу карар массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга тиеш.

Федераль закон белән билгеләнгән очракларда, жирлек Советы депутатларын сайлау жирлекнең сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан билгеләнә.

5. Әгәр жирлек Советы әлеге статьяның 4 пунктында каралган срокларда, шулай ук жирле үзидарәнең вәкилләкле органы булмаган очракта, сайлаулар муниципаль берәмлекнең тиешле сайлау комиссиясе тарафыннан тавыш бирү көненә кадәр 70 көннән дә соңга калмыйча билгеләнә.

6. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган кандидат сайланган дип таныла. Әгәр Тавыш бирү бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның кимендә 50 проценты тавышларын алган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар алган тавышлар саны тигез булганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

7. Жирлек Советы депутатларын, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзаларын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи затларын сайлау нәтижәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

8. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтижәләрен билгеләү тәртибе, депутат мандатларын кандидатлар исемлеге арасында һәм кандидатлар исемлеге эчендә бүлү, жирлек советының сайланган депутатларын, жирлекнең сайлап куелган органы әгъзаларын теркәү һәм жирлекнең сайлап куелган вазифаи затларын сайлау нәтижәләрен билгеләү гамәлдәге законнар белән билгеләнә.

13 нче маддә. Жирлек Советы депутатын, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү.

1. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифалы кешесе, шул исәптән жирлек башлыгы, сайлаучылар тарафыннан гамәлдәге законнар һәм әлеге Устав нигезендә һәм тәртибендә кире чакырылырга мөмкин.

2. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнең сайланган вазифаи затын чакыртып алу нигезләре булып депутатның, жирле үзидарәнең сайланган вазифаи затының суд тәртибендә расланган конкрет хокуксыз карарлары яки гамәлләре (гамәлсезлеге) тора депутат, жирлек башлыгы һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен башка бозулар, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, әлеге устав һәм башка муниципаль хокукый актлар.

3. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнең сайланган вазифаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.

4. Жирлек Советы депутатын, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифаи затын чакыртып алу һәм аңа ярдәм итү өчен гражданнарның имзаларын жыю буенча тавыш бирү үткөрү инициативасын тәкъдим итү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукы булган кимендә 10 кешедән торган инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем жирлекнең сайлау комиссиясенә инициатив төркемне теркәү турында үтенеч белән мөрәжәгать итә. Инициатив төркемнең үтенечендә депутатның, жирлекнең жирле үзидарә сайланган вазифаи затының аны кире чакыру өчен нигез булып торган конкрет законсыз карарына яки гамәлләренә (гамәлсезлегенә) күрсәтмә булырга тиеш, аны кире кайтару өчен нигез булып торган, гражданның паспортын алмаштыручы паспорт яки документ сериясе, номеры һәм датасы, шулай ук аны биргән органның исемен яки кодын күрсәтеп күрсәтелергә тиеш инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исемнән жирлек территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны адресы. Инициатив төркемнең үтенече әлеге төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Гаризага суд карары кушылырга тиеш, ул күрсәтелгән законсыз карарны яки депутатның гамәлләрен (гамәлсезлеген) раслый.

6. Инициатив төркемне теркәү, жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнең сайланган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне үткөрү инициативасын хуплау өчен имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткөрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

7. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, жирле референдум үткөрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифалы кешесе, аңа карата аны кире алу инициативасы тәкъдим ителгән, жирлек Советы утырышында катнашырга хоуклы, аның депутатларына фикер алышу буенча тавыш бирүгә каршы язма каршылыкларны, шулай ук телдән чыгыш ясап, фикер алышу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирергә. Жирлек советы утырышы турында күрсәтелгән депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи затына ул уздырылганчы өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

8. Депутатны, жирле үзидарәнең сайланган вазифаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турындагы карар рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш.

9. Жирлек Советы депутаты, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифалы кешесе, аның чакыруы буенча тавыш бирүне үткәргәндә, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирү максатыннан инициатив төркем белән тигез нигездә агитация алып бару хоукуына ия.

10. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифалы кешесе, шул исәптән жирлек башлыгы, тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан ким булмаган өлеше кире чакырылган дип санала.

11. Жирлек Советы депутатын жирле үзидарә сайланган вазифаи затны чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

12. Жирлекнең сайлау комиссиясе 5 көн эчендә, рәсми рәвештә тавыш бирү нәтижеләрен ясаганнан соң, инициатив төркемгә, жирлек советына һәм жирлек советының тиешле депутатына, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифаи затына аны кире алу буенча тавыш бирү нәтижеләре турында язмача хәбәр итә.

14 нче маддә. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләренә үзгәртүгә, торак пунктны үзгәртүгә ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.

2. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон белән билгеләнгән очрактарда торак пунктның бөтен территориясендә яки аның территориясенең бер өлешендә үткәрелә.

3. Жирлек чикләрен үзгөртү, жирлекне үзгөртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, Федераль закон һәм «жирле референдум турында» Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә үткөрелә.

4. Торак пункт чикләрен үзгөртү, торак пунктны үзгөртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда торак пункт халкының яртысыннан артыгы яки сайлау хокукына ия булган торак пунктның өлеше катнашкан булса, узган дип санала. Халыкның торак пункт чикләрен үзгөртүгә ризалыгы, торак пунктны үзгөртү, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен тавыш бирүдә катнашкан торак пункт халкының яртысыннан артыгы яки торак пунктның бер өлеше тавыш биргән булса, алынган дип санала.

5. Торак пункт чикләрен үзгөртү, торак пунктны үзгөртү һәм кабул ителгән карарлар мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

15 нче маддә. Гражданның хокук ижаты инициативасы

1. Жирлек гражданның әлегә Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокук булдыру инициативасына хокуклы.

2. Хокук булдыру инициативасы белән актив сайлау хокукына ия булган, сайлау хокукына ия булган торак пункт халкының 3 процентыннан артмаган гражданның төркеме чыгыш ясыя ала.

3. Хокук булдыру инициативасын тормышка ашыру максатыннан, торак пункт халкы:

яшәү урыны буенча гражданның жыеннарын (эшләрен) һәм хокук булдыру инициативасын тикшерү һәм тәкъдим итү буенча башка коллектив чараларны оештыру һәм үткөрү;

хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне хуплау өчен имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;

торак пункт халкының имзаларын жыю һәм хокук булдыру инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән тәкъдим итүне хуплау өчен агитация алып бару.

4. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары торак пункт халкына хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты, әлегә устав белән билгеләнгән компетенцияләренә ярашлы рәвештә, ул кертелгән көннән алып өч ай дәвамында жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан аның ачык утырышында мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда, гражданның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен белдерү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

7. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау процедурасы жирлек Советы Регламенты, жирлек башлыгының, жирлек Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау нәтижәләре буенча кабул

ителгән мотивацияле карар рәсми рәвештә язма рәвештә аны керткән гражданныр инициативалы төркеменә житкерелергә тиеш.

16 нчы маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданныр жыеннары һәм конференцияләре үткөрү, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру аша башкарыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнырның түбәндәге яшәу территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күп фатирлы торак йортның подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; торак пункт булмаган авыл торак пункты; гражданнырның башка яшәу территорияләре.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча торак пункт Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә аның уставына ярашлы рәвештә юридик зат булырга мөмкин һәм коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт төркевенә алынырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын формалаштыру, вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын туктату тәртибе, вәкаләтләре срогы;

4) карар кабул итү тәртибе;

5) милекне сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән милектән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән идарә итү тәртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданныр жыеннары, конференцияләре аның уставына ярашлы рәвештә чакырыла.

8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданныр жыелышы, әгәр анда тиешле территориядә ун алты яшыкә житкән халыкның өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданныр конференциясе хокуклы дип санала, әгәр анда гражданныр жыеннарында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнаша, алар тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән бер өлешен тәкъдим итә, алар ун алты яшыкә житкән.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданныр жыелышының, конференциясенең аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә::

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтөлеше турында хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен яклай;

2) гражданныр жыеннарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтөлешен тәмин итә;

3) территорияне тәзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнырның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданныр акчалары хисабына да, жирлек бюджеты акчаларын кулланып, жирлек башкарма комитеты белән килешү нигезендә дә гамәлгә ашыра алалар;

4) әлеге органнар һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын жирлек Советына, жирлек башлығына һәм жирлек башкарма комитетына кертергә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе жирлек советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 нче маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру максатларында халык, жирле үзидарә органнары инициативасы буенча территориаль ижтимагый үзидарә Уставы проектн эшләүче һәм бу территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотылган территориядә яшәүче гражданныр жыенын оештыручы гражданныр инициатив төркеме оештырыла.

2. Гражданныр жыены Тиешле территориядә территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча жирлек Советында гражданныр жыенын тәкъдим итәргә вәкаләтле (вәкаләтле) вәкилле (вәкилләрне) билгели.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә уставы теркәлгәннән бирле оештырылган дип санала.

18 нче маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданныр Жыенының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) жирлек башлығына:

1) гражданныр жыенының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында гариза;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул ителгән гражданныр жыены протоколы, анда гражданның фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, туган көне, сериясе, паспорты яки паспортн алыштыручы документ бирү датасы, вәкаләтле вәкилләрнең һәрберсенең яшәү урыны адресы күрсәтелгән;

3) территориаль ижтимагый үзидарә Уставының ике экземплярны.

2. Әлеге статьяның 1 пунктнда билгеләнгән документлардан тыш, башка документлар тапшыру турындагы таләп рәхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә документларны алуда исемлек һәм аларны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.

3. Жирлек башлығы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында документлар килгән көннән алып ике атна эчендә жирлек Советының уставны теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турындагы карары проектн алдан карау һәм әзерләүне оештыра.

4. Гражданнар Жыенының вәкаләтле вәкилләре территорияль иҗтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм киңәшмә тавышы хокукы белән поселок Советы утырышында катнашырга хокуклы.

5. Жирлек советы территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында яки әлеге статьяның 1 пунктында күрсәтелгән документларны жирлек башлыгы алганнан соң 30 көн эчендә аны теркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тартуны мотивацияләргә кирәк.

6. Территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигезләр булып:

1) Россия Федерациясе Конституциясенә территорияль иҗтимагый үзидарә уставы нормаларының, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарының, торак пункт Уставының, башка муниципаль хокукый актларның каршы килүе;

2) әлеге уставның 16 статьясының 4 пункты таләпләрен үтәмәү.

7. Территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территорияль иҗтимагый үзидарә булдыруның максатка туры килмәве мотивлары буенча рәхсәт ителми.

8. Жирлек Советы тарафыннан өч көн эчендә территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча кабул ителгән мотивацияле карар рәсми рәвештә язма рәвештә гражданнар жыены вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләренә) җиткерелергә тиеш.

9. Жирлек Советы территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында Карар кабул иткән очракта, уставның бер экземплярны аны теркәү турында билге белән гражданнар жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче экземпляр жирлек Советында саклана.

1) авыл жирлегендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү мәсьәләләре буенча жирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән хезмәттәшлек итә, шул исәптән гражданнар жыеннарында, жыелышларында, конференцияләрендә катнашу аша, мондый чаралар нәтижеләре буенча жирле үзидарә органнары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән мөрәҗәгатьләр һәм тәкъдимнәр җибәрә;

3) авыл жирлегендә яшәүчеләргә жирле үзидарә оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча мәгълүмат бирә, шулай ук жирле үзидарә органнарыннан алынган башка мәгълүматны аларга җиткерүдә ярдәм итә;

4) жирле үзидарә органнарына Жәмәгать тыңлауларын һәм жәмәгать фикер алышуларын оештыруда һәм үткәрүдә, аларның нәтижеләрен авыл жирлегендә игълан итүдә ярдәм итә;

10. Авыл жирлеге старостасының эшчәнлегенә гарантияләре һәм статусының башка мәсьәләләре Татарстан Республикасы Законына ярашлы рәвештә жирлек Советы тарафыннан билгеләнә ала.

19 нчы маддә. Авыл жирлеге старостасы

1. Жирле үзидарә органнары һәм авыл жирлеге халкының жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл иткәндә үзара хезмәттәшлеген оештыру өчен авыл жирлеге старостасы билгеләнә ала.

2. Авыл жирлеге старостасы авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә, аның составына әлеге авыл жирлеге керә, авыл жирлеге гражданның жыены тәкъдиме буенча әлеге авыл жирлеге территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия булган кешеләр арасынан.

3. Авыл жирлеге старостасы дөүләт вазыйфасын, дөүләт гражданлык хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яки муниципаль хезмәт

вазыйфасын биләүче кеше түгел, хезмәт мөнәсәбәтләрендә һәм җирле үзидарә органнары белән турыдан-туры бәйлә башка мөнәсәбәтләрдә тора алмый.

4. Авыл җирлеге старостасы итеп кеше билгеләнә алмый:

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждән хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яки муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче;

2) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылган;

3) гамәлдән чыгарылмаган яки төшерелмәгән хөкем ителүе булган.

5. Авыл җирлеге старостасының вәкаләтләре 5 ел тәшкил итә. Авыл җирлеге старостасының вәкаләтләре әлеге авыл җирлеге составына кергән җирлек Советы карары буенча, авыл җирлеге граждәннары жыены тәкъдиме буенча, шулай ук әлеге уставның 39 статьясындагы 1 пунктының 1 7 пунктчаларында билгеләнгән очракларда вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл җирлеге старостасы аңа йөкләнгән бурычларны хәл итү өчен:

1) авыл җирлегендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү мәсьәләләре буенча җирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән хезмәттәшлек итә, шул исәптән граждәннар жыеннарында, жыелышларында, конференцияләрендә катнашу аша, мондый чаралар нәтижәләре буенча җирле үзидарә органнары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән мөрәҗәгатьләр һәм тәкъдимнәр җибәрә;

3) авыл җирлегендә яшәүчеләргә җирле үзидарә оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча мөгълүмат бирә, шулай ук җирле үзидарә органнарыннан алынган башка мөгълүматны аларга җиткерүдә ярдәм итә;

4) җирле үзидарә органнарына Жәмәгать тыңлауларын һәм жәмәгать фикер алышуларын оештыруда һәм үткәрүдә, аларның нәтижәләрен авыл җирлегендә игълан итүдә ярдәм итә;

7. Авыл җирлеге старостасының эшчәнлегә гарантияләре һәм статусының башка мәсьәләләре Татарстан Республикасы Законына ярашлы рәвештә җирлек Советы тарафыннан билгеләнә ала.

20 нче маддә. Жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары

1. Җирлек халкы катнашында җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектларын тикшерү өчен җирлек Советы, җирлек башлыгы тарафыннан ачык тыңлаулар үткәреләргә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, поселок советы яки поселок башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.

Халык яки поселок Советы инициативасы буенча үткәрелә торган ачык тыңлаулар поселок Советы тарафыннан билгеләнә, ә поселок башлыгы инициативасы буенча поселок башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Жәмәгать тыңлауларына:

1) җирлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, муниципаль берәмлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш;

2) җирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;

3) торақ пунктны социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;

4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә, торақ пунктны үзгәртү турында

сораулар, әгәр торак пунктны үзгәртү өчен тавыш бирү юлы белән яки гражданның җыеннарында күрсәтелгән торак пункт халкының ризалыгын алу таләп ителә икән,

4. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турындагы карар гамәлдәге законнар һәм җирлекнең муниципаль норматив хокукый актлары белән билгеләнгән срокларда кабул ителергә тиеш.

5. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турында карар һәм аларны үткөрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, жәмәгать тыңлаулары уздырылганчы 7 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

6. Халык тыңлауларын үткөрү турында Карар игълан ителгән көннән алып аларны үткәргән көнгә кадәр җирлек халкы җирлек башлыгына халык тыңлауларына чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәrmәләр, шул исәптән халык тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукый акт проектына төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр җибәрергә хокуклы. Җирлек башлыгы килгән тәкъдимнәрне һәм искәrmәләрне гомумиләштерүне оештыра. Бу тәкъдимнәр һәм искәrmәләр жәмәгать тыңлауларында катнашучыларга җиткерелә.

7. Жәмәгать тыңлаулары муниципаль норматив хокукый акт проектына карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткөрелә. Жәмәгать тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затлар чакыруы белән үткөрелә. Жәмәгать тыңлауларында, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, җирлектә яшәүче теләсә кайсы кеше катнашырга хокуклы.

8. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү нәтижәләре буенча җирле үзидарә органнары һәм җирлекнең вазифаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, аларның компетенциясенә жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукый акт проектына кабул итү кертелгән.

9. Жәмәгать тыңлаулары нәтижәләре, шул исәптән кабул ителгән карарларның мотивацияле нигезләмәсе, гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган очракта, жәмәгать тыңлаулары уздырылганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (ачыкланырга) тиеш.

10. Жәмәгать тыңлауларын оештыру һәм үткөрү тәртибе җирлек Советы тарафыннан расланган жәмәгать тыңлаулары турындагы Нигезләмә белән билгеләнә һәм җирлек халкына Жәмәгать тыңлауларын үткөрү вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр итүне, муниципаль хокукый акт проекты белән алдан танышуны, җирлек халкының жәмәгать тыңлауларында катнашуын тәэмин итүче башка чараларны, жәмәгать тыңлаулары нәтижәләрен бастырып чыгаруны (халыкка җиткерүне), шул исәптән мотивацияле нигезләүне күздә тотарга тиеш кабул ителгән карарлар.

11. Генераль планнар проектлары, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләрне чикләү проектлары, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, җир кишәрлеген яки капитал төзелеш объектның шартлы рәвештә файдалануның рәхсәт ителгән төренә рәхсәт бирү турында карар проектлары, рәхсәт ителгән чикнең чик параметрларынан тайпылуга рәхсәт бирү турында карар проектлары буенча капитал төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, җир участкаларынан һәм капитал төзелеш объектларынан рәхсәт ителгән файдалануның бер төрен җирдән файдалану һәм төзелешнең расланган кагыйдәләре булмаганда мондый куллануның икенче төренә үзгәртү мәсьәләләре буенча жәмәгать фикер алышулары һәм жәмәгать тыңлаулары үткөрелә. Аларны оештыру һәм үткөрү тәртибе муниципаль берәмлек уставы һәм (яки) муниципаль берәмлек вәкилләклә органының норматив хокукый

акты белән шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турында закон нигезләмәләрен исәпкә алып билгеләнә

12. Әлеге статьяның 10 пунктында күрсәтелгән яңалыклар буенча жәмәгать фикер алышуларын яки Жәмәгать тыңлауларын оештыру һәм үткөрү тәртибе шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турында закон нигезләмәләрен исәпкә алып, поселок Советы тарафыннан расланган жәмәгать тыңлаулары турында Нигезләмә белән билгеләнә.

21 нче маддә. Гражданның җыены

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә тикшерү, халыкны жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары эшчәнлегенә турында мәгълүмат бирү, Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен жирлек территориясендә гражданның җыеннары үткәрелергә мөмкин. Гражданның җыеннары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданның җыены халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.

3. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданның җыелышы жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданның җыелышы жирлек Советы тарафыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренәң җыелышында катнашу хокукына ия булган халык санының 10 процентыннан ким булмаган гражданның төркеменәң язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданның җыенының үткөрү турында тәкъдим аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеген, җыенының үткөрү вакыты һәм урынын үз эченә алырга тиеш. Бу тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә җыелыш үткөрү инициативасы белән гражданның төркеме мөрәҗәгать итсә, аларның һәрберсенәң фамилиясе, исеме, әтисенәң исеме, туган көне, яшәү урыны адресы күрсәтелгән.

Жирлек советы гражданның җыенының уздыру турында кертелгән тәкъдимне үзенең яқынлашып килүче утырышында карый.

Жирлек советы гражданның җыенының үткөрүдән аның максатка туры килмәве сәбәпләре буенча баш тартырга хокукы түгел.

5. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданның җыенының билгеләү һәм үткөрү тәртибе территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданның җыенының үткөрү вакыты һәм урыны һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә җыелыш уздырылачак көнгә кадәр җиде көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чаралары, почта хәбәрләре, фатирлар буенча (подворный) әйләнүләр, белдерүләр һәм башка мөмкин булган чаралар кулланып хәбәр ителә.

Гражданның җыенының әзерләү һәм үткөрүне жирлекнең башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Җыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган 18 яшькә җиткән гражданның катнашырга хокукы. Җыелышта катнашу хокукына ия булган гражданның гомуми саны Муниципаль сайлаулар үткәргәндә кулланыла торган Россия Федерациясе гражданның Россия Федерациясе чикләрендә булган һәм яшәгән урыннары буенча төркәү исәп-хисабы мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Өгөр анда жыелышта катнашу хокукы булган гражданның өчтән бер өлеше булса, гражданның жыелышы хокукы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта булган гражданның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

8. Гражданның жыелышы жирле үзидарә органнына һәм жирле үзидарә вазифаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә ала, шулай ук жирле үзидарә органны һәм жирле үзидарә вазифаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданның жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлай ала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча уздырыла торган гражданның жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданның жыелышы кабул иткән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органны һәм жирле үзидарә вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданның жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданның жыелышының вәкаләтләре Федераль закон, әлеге Устав һәм торак пункт Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

12. Гражданның жыелышын нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

22 нче маддә. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле өһәмияттәге мәсьәләләргә тикшерү һәм бөтен торак пункт халыкы вәкилләренең фикерен ачыклау кирәк булганда үткәрелә. Жирлекнең тиешле территориаль өлешләрендәге халык арасынан гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданның жыелышын чакыру авыр булган очракларда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданның жыелышында катнашу хокукы булган халык саны 100дән артып киткән очракта үткәрелә.

2. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданның жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

3. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, торак пункт Советы, торак пункт башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) поселок Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) сайланган делегатларның яртысыннан артыгы катнашса, хокукы дип санала. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

5. Гражданның конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе жирлек советының әлеге уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган тәртиптә һәм очракларда билгеләнә һәм үткәрелә.

7. Гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

23 нче маддә. Гражданның арасында сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алуны ачыклау өчен жирлекнең бөтен территориясендә яки территориясендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия булган торак пункт халкы катнашырга хоуклы.

3. Гражданнар арасында сораштыру:

1) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча жирлек советы яки жирлек башлыгы;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм төбәкара әһәмияттәге объектлар өчен жирлекләрнең максатчан билгеләнешен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнарны сораштыруны билгеләү һәм үткөрү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнарны сораштыруны билгеләү турында карарны поселок Советы кабул итә. Жирлек советының гражданнардан сораштыру билгеләү турындагы карарында:

1) сораштыруны үткөрү датасы һәм вакыты;

2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителгән (тәкъдим ителгән) сорауны (сорауларны) формалаштыру;

3) сораштыру үткөрү методикасы;

4) сораштыру таблицасының формасы;

5) сораштыруда катнашучы торак пункт халкының минималь саны.

6. Жирлек гражданнарына сораштыру уздырылганчы 10 көн алдан ук хәбәр ителергә тиеш.

7. Гражданнарны сораштыруга эзерләү һәм үткөрү белән бәйле чараларны финанслау:

1) жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә жирлек бюджеты акчалары хисабына;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә.

8. Сораштыру нәтижеләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә басылып чыгарга тиеш. Сораштыру нәтижеләре белән авылның теләсә кайсы кешесе танышырга хоуклы. Жирле үзидарә органнары тиешле карарлар кабул иткәндә сораштыру нәтижеләре мәжбүри исәпкә алынырга тиеш.

24 нче маддә. Гражданнар жыены

1. Гражданнар жыены халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формасы булып тора.

2. Гражданнар жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм муниципаль норматив хокукый актта каралган очрактарда үткәрелә.

3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 маддәсендә каралган очрактарда гражданнар жыены үткөрелергә мөмкин:

1) торак пунктта торак пункт чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча, аның составына күрсәтелгән торак пункт керә, бу күрсәтелгән торак пункт территориясен башка торак пункт территориясенә кертүгә китерә;

2) әлеге торак пункт территориясендә гражданның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча торак пункт составына керүче торак пунктта;

3) авыл халкының тыгызлыгы түбән булган территориядә яки авыр барып житүле урында урнашкан торак пунктта, әгәр авыл жирлегендә халык саны 100 кешедән артмаса, торак пунктны бетерү мәсьәләсе буенча;

4) авыл жирлегендә авыл жирлеге старостасы кандидатурасын тәкъдим итү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл жирлеге старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;

5) авыл жирлегендә гражданның жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатлар тәкъдим итү максатларында үткәрелергә мөмкин.

4. Гражданның жыенын жирлек башлыгы яки сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүчеләрнең 10 кешедән ким булмаган төркеме инициативасы буенча чакырырга мөмкин.

5. Жыенны үткәрү инициативасын яклап жыелырга тиешле имзалар саны торак пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән гражданның санының 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан ким булмаса тиеш.

6. Жирлек башлыгы тарафыннан чакырылган гражданның жыены жирлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициатив төркем тарафыннан чакырылган гражданның жыены жирлек Советы карары белән билгеләнә.

7. Торак пунктта яшәүчеләр алдан ук гражданның жыенын үткәрү вакыты һәм урыны турында хәбәр ителә, алдан ук муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданның жыены карарына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән танышалар.

8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелергә тиеш.

25 нче маддә. Гражданның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре

1. Гражданның жирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм коллектив мөрәжәгатьләр ясау хокукына ия.

2. Гражданның мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданның мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 02 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданның мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданның мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

26 нчы маддә. Торак пунктта яшәүчеләрнең жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашунуның башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль законнар нигезендә халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән, гражданның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга,

Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Жирле үзидарәне жирлектә яшәүчеләрнең турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.

Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары халыкка жирле үзидарә халкына турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарә гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ТОРАК ПУНКТ СОВЕТЫ

27 нче маддә. Торак пункт Советы Жирле үзидарәнең вәкиллеке органы

1. Торак пункт Советы даими эшләүче жирле үзидарәнең сайлап куелган коллегияль вәкиллеке органы булып тора.

2. Жирлек Советының рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кривоозерский авыл жирлеге Советы.

3. Авыл жирлеге Советының вәкаләтләре 5 ел.

4. Жирлек советы жирлек халкына хисап бирә һәм контрольдә тотат.

5. Торак пункт Советының мөһерләре, үз атамасы белән бланклары бар.

6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

28 нче маддә. Торак пункт Советы составы

1. Жирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайлана торган 7 депутаттан тора.

2. Жирлек советы аның составына билгеләнгән сандагы депутатларның өчтән ике өлешен сайлаганда хокуклы булып тора.

3. Торак пункт Уставы белән торак пункт Советы утырышының Хокукыйлыгы билгеләнә. Жирлек советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының 50 процентыннан кимрәк өлеше булса, хокуклы дип санала алмый. Авыл жирлеге Советы утырышы өч айга бер тапкырдан да сирәгрәк уздырылмый.

4. Яңа сайланган жирлек Советы беренче утырышка жирлек уставы белән билгеләнгән срокта жыела, ул жирлек Советы сайланган көннән алып 30 көннән артмаска тиеш.

29 нчы маддә. Авыл жирлеге Советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутатының вәкаләтләре ул сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш жирлек Советы эшли башлаган көннән туктатыла.

2. Жирлек Советы депутаты Азат ителмәгән нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт бурычларын үтәү белән бергә алып бара, әлеге уставта билгеләнгән очраклардан тыш.

3. Жирлек Советы депутаты статусына бөйлә чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Жирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен законнар, әлеге устав, жирлек Советы карарлары нигезендә тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

5. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә үз эченә алырга тиеш::

1) жирле үзидарә органнары эшендә катнашудан тыелырга һәм депутат статусын жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазифаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә аның шәхсэн яки аның яқын туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә йогынты ясау өчен кулланмаса;

2) депутат бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук аның абруена яки поселок Советының абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы ситуацияләрдән качарга;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы янаганда вазифаны биләүче затның шәхси мәнфәгәте (турыдан - туры яки турыдан - туры булмаган) аның мәнфәгатьләр конфликтыны булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрү бурычын күздә тоткан очракта, аның вазифа (хезмәт) бурычларын (вәкаләтләрен гамәлгә ашыру) тиешле, объектив һәм гадел үтәвенә йогынты ясый яки йогынты ясый ала торган хәлләр хәбәр итәргә бу хакта торак пункт советына һәм аның әлегә мәнфәгатьләр конфликтыны булдырмауга яки жайга салуга юнәлдерелгән карарын үтәргә;

4) жирлек советында билгеләнгән жәмәгәт чыгышлары кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутатлык эшчәнлегә белән бәйлә булмаган максатларда Федераль закон нигезендә аңа депутатлык бурычларын үтәү белән бәйлә рәвештә билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматларны ачмаса һәм кулланмаса;

6) депутат бурычларын үтәү сәбәпле физик һәм юридик затлардан бүләкләр (бүләкләр, акчалата бүләкләр, ссудалар, хезмәтләр, күңел ачулар, ял, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләр) алмаса.

6. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка зат "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш. "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрдәгә 230 номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү очрагында депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка затның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла-"дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата средстволарны һәм кыйммәтле әйберләргә саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында.

7. Жирлек Советы депутаты тарафыннан коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелә торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәт характерындагы йөкләмәләр турындагы мәгълүматларның дәрәжәләнгән һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары нигезендә Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

8. Әлегә статьяның 7 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрдәгә 230-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән аерым категория кешеләргә счетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны тыю турында,

акчаларны һәм кыйммәтле әйберләргә Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында сакларга, чит ил финанс инструментларына ия булырга һәм (яки) алардан файдаланырга", Татарстан Республикасы Президенты жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирлек Советына яки судка гариза белән мөрәжәгать итә.

9. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар тарафыннан тәкъдим ителгән керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында мәгълүмат Аксубай муниципаль районы сайтында "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырыла һәм (яки) массакуләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукий актлар белән билгеләнгән тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.

10. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды эчендәге территорияләрдә, аларны үткәру тормыш тәэмин итү, транспорт яки социаль инфраструктура, элемент объектларының эшчәнлеген бозмаса, жәяүлеләр һәм (яки) транспорт чаралары хәрәкәтенә комачаулау тудырмаса яки гражданның торак биналарга яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә комачауламаса, үткәрелә. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларның кайчан һәм кайчан үткәрелүе турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

11. Жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәру өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәру өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны биру тәртибен билгели.

12. Депутатның сайлаучылар белән ачык чара формасындагы очрашулары Россия Федерациясенең жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турындагы законнарына ярашлы рәвештә үткәрелә.

13. Депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яки үткәругә Россия Федерациясе жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турында законнары белән билгеләнгән ачык чара формасында комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ жаваплылыкка китерә.

30 нчы маддә. Жирлек депутаты, жирлекнең сайлап куелган жирле үзидарә органы әгъзасы, жирлекнең сайлап куелган жирле үзидарә вазифаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре.

1. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи зат вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлек уставы белән билгеләнә.

2. Муниципаль вазыйфаны даими нигездә биләүче кешегә:

1) муниципаль хокукий актларга ярашлы рәвештә вазифа вәкаләтләрен үтәүне тәэмин итүче эш шартлары;

2) жирле үзидарә органнарын, предприятиеләрне, учреждениеләрне һәм оешмаларны, жирлек бюджеты акчалары хисабына тулысынча яки өлешчә финанслана торган, яисә закон нигезендә салымнар һәм мәжбүри түләүләр түләү буенча ташламаларга ия булган милек формаларына карамастан, вазифаи затларның беренче чиратта кабул итү хокукы;

3) жирле үзидарә органнары кабул иткән хокукий актларга киртәсез керү хокукы;

4) жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән тәртиптә жирлек территориясендә булган жирле үзидарә органнарыннан, ә федераль законнарда каралган очрақларда барлык милек формалары оешмаларыннан, иҗтимагый берләшмәләрдән һәм аларның вазыйфаи затларыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча вәкаләтләрне үтәү өчен кирәкле мәғлүмат һәм материаллар алу хокукы;

5) акчалата бүләкне вақытында һәм тулы күләмдә алу хокукы;

6) Эш (хезмәт) вақытының нормаль дәвамлылығын билгеләү, ял көннәре һәм эшләми торган бәйрәм көннәре, шулай ук ел саен түләнгән торган төп һәм өстәмә отпусklar бирү белән тәмин ителә торган ял;

7) муниципаль вазыйфаны биләүче кешегә һәм аның гаилә әғзаларына, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүче кеше пенсиягә чыкканнан соң, медицина хезмәте күрсәтү;

8) кеше муниципаль вазифаны биләгән вақытта яки аны туктатканнан соң, әмма аның вазифа бурычларын үтәвә белән бәйлә рәвештә, авыру яки эшкә сәләтен югалту очрагына мәҗбүри дәүләт социаль иминияте;

9) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда пенсия белән тәмин итү, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләүче затның гаилә әғзаларын, аның вазыйфа вәкаләтләрән үтәвә белән бәйлә рәвештә вафат булган очрақта, федераль закон нигезендә пенсия белән тәмин итү;

10) муниципаль вазыйфаны биләүче затны һәм аның гаилә әғзаларын федераль законнар һәм муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән очрақларда, тәртиптә һәм шартларда вазифа вәкаләтләрән үтәүгә бәйлә рәвештә көч кулландан, янаулардан һәм башка законсыз гамәлләрдән яклау;

11) хезмәт командировкалары белән бәйлә чыгымнарны каплау;

12) үз вәкаләтләрән гамәлгә ашырганда транспорт хезмәте күрсәтү, шулай ук жирлекнең муниципаль хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә биләгән вазифасына бәйлә рәвештә шәхси транспортны хезмәт максатларында куллану өчен компенсация.

3. Муниципаль вазыйфаны даими булмаган нигездә биләүче затка әлеге статьяның 2 өлешендәге 1-4 һәм 10 пунктларында каралган гарантияләр бирелә, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләүгә бәйлә чыгымнарны, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүгә бәйлә хезмәт командировкаларына бәйлә чыгымнарны, жирлекнең муниципаль хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә компенсацияләү гарантияләнгән.

4. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларга вәкаләтләрне гамәлгә ашыру гарантияләре жирлек бюджеты акчалары хисабына финанслана.

31 нче маддә. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән мөнәсәбәтләре

1. Авыл жирлегә Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятиеләр, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.

2. Авыл жирлегә Советы депутаты сайлаучылар алдында жавап бирә һәм аларга хисап бирә.

3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елына бер тапкырдан да сирәгрәк хисап бирә, вақыт-вақыт аларны жирлек советы эше турында хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкырдан да сирәгрәк сайлаучыларны кабул итә.

4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрән һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чараларны кабул итәргә, шул исәптән алардан килгән тәкъдимнәрне,

гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дәрәс һәм вакытында хәл итәргә ярдәм итәргә тиеш.

32 нче маддә. Яңа сайланган җирлек Советы эшен оештыру

1 . Яңа чакырылыш җирлек Советы беренче утырышка депутатларның билгеләнгән санының өчтән ике өлешен сайланган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырышны җирлек башлыгы, ә ул булмаганда җирлекнең сайлау комиссиясе чакыра.

2. Сайлаулардан соң беренче утырышны җирлек советының яңа башлыгы сайланганчы, җирлек Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

33 нче маддә. Торак пункт Советы компетенциясе

1. Торак пункт Советы компетенциясендә:

- 1) торак пункт уставын кабул итү һәм аңа үзгәреشلәр һәм өстәмәләр кертү;
- 2) торак пункт территориясендә гомуми мәҗбүри кагыйдәләрне законнарга ярашлы рәвештә билгеләү;
- 3) җирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
- 4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, аларны түләү буенча Россия Федерациясенең Салымнар һәм җыемнар турындагы законнары нигезендә ташламалар бирү;
- 5) торак пунктның социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;
- 6) җирлекнең коммунал инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү, җирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү, җирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларга таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
- 7) торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү турында инициатива тәкъдим итү;
- 8) җирлек Советы депутатларын сайлауны билгеләү һәм җирлек Советы депутатларын сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
- 9) җирле референдумны билгеләү;
- 10) җирлек башлыгын сайлау;
- 11) җирлек башлыгы урынбасарын сайлау;
- 12) муниципаль район Советына җирлек Советы депутатлары арасынан җирлек вәкилен сайлау;
- 13) җирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
- 14) җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору, җирлек Советы депутатын чакыртып алу мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
- 15) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
- 16) җирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аның белән идарә итү тәртибен билгеләү;
- 17) муниципаль предприятиеләрне булдыру, үзгәртеп кору һәм бетерү, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләрне башкару турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;
- 18) муниципаль-ара хезмәттәшлек оешмаларында торак пунктның катнашу тәртибен билгеләү;
- 19) җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягынан тәэмин итү тәртибен билгеләү;
- 20) торак пунктның Ревизия комиссиясен формалаштыру;
- 21) җирлек башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул итү;

22) жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен үтәүне контрольдә тоту;

23) торак пункт территориясен төзекләндерү һәм тоту кагыйдәләрен раслау;

24) жирлекнең территориаль планлаштыру документларын, шәһәр төзелеше проектлауның жирле нормативларын, жирдән файдалану һәм жирлек территориясен төзү кагыйдәләрен, жирлекнең генераль планын, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

25) торак пункт территориясендәге урамнарға һәм торак пунктларның башка өлешләренә исем бирү һәм үзгәртү тәртибен раслау;

26) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм куллану тәртибен билгеләү;

27) муниципаль махсуслаштырылган торак фондына торак урыннары бирү тәртибен билгеләү;

28) территориаль ижтимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

29) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерцияле булмаган оешмалар булдыру турында карарлар кабул итү;

30) үз массакуләм мәгълүмат чараларын оештыру;

31) жирлек Советы карарларын һәм жирлек уставын аңлату;

32) жирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

33) жирлек советы турында нигезләмәне раслау;

34) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләрнең вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

35) урам-юл чөлтәре элементларына исемнәр бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, гамәлдән чыгару;

2. Жирлек Советы, жирлек башлыгы яки аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) белән нинди дә булса формада жирлек бюджеты акчалары белән идарә итү һәм (яки) идарә итү рөхсәт ителми, жирлек бюджеты акчалары жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм депутатлар эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлтелгән.

3. Жирлек советы жирлек башлыгының аның эшчәнлегенә нәтижәләре, жирлек башкарма комитеты һәм жирлек башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык хисапларын тыңлый.

34 нче маддә. Авыл жирлегенә Советының эш тәртибе

1. Авыл жирлегенә Советының эш тәртибе әлеге устав һәм авыл жирлегенә Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек Советы утырышлары, әгәр анда сайланган депутатлар санының ким дигәндә 50 проценты катнашса, хокуклы.

4. Жирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәгрәк үткәрелми. Чираттан тыш утырышлар жирлек башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы

депутатларының билгелэнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлеше буенча чакырыла.

5. Совет утырышларын авыл жирлеге башлыгы чакыра. Жирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш уздырылганчы бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Авыл жирлеге Советы утырышлары ачык һәм ачык үткәрелә. Советның ачык утырышларында авылның теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очракларда, жирлек Советы ябык утырыш үткәру турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда жирлек Советы чакырган затлар гына, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш протоколы алып барыла. Утырыш протоколына утырышның датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүмат кертелә, каралган барлык мәсьәләләр санап чыгарыла һәм тавыш бирү нәтижеләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Жирлек советы утырышы протоколына кул куелгач, жирлек башлыгы аның белән жирлекнең теләсә кайсы кешесе таныша ала.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутатның бер тавышы бар. Авыл жирлеге Советы депутаты тавыш бирү хокукын үзе гамәлгә ашыра. Торак пункт Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Һәр төр тавыш бирүне куллану очраклары элекке устав, торак пункт Советы Регламенты белән билгеләнә.

9. Жирлек башлыгы тавышы жирлек Советы карарларын кабул иткәндә жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

35 нче маддә. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыруны жирлек башлыгы башкара.

2. Жирлек Советы Регламентына ярашлы рәвештә, жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен, жирлек башлыгыннан тыш, жирлек советы эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча даими яки вакытлыча комиссияләр (яки) төзелә ала. Депутат ике даими комиссиядә генә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программаларны, жирлек Советы карарлары проектларын эзерләү, жирлек карамагына кертелгән мөһим мәсьәләләрне тикшерү өчен, жирлек Советы каршында аның карары буенча депутатлар, жирлекнең башкарма комитеты, ижтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

36 нчы маддә. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләргә гамәлгә ашыру

1. Жирлек советы жирлек советы кабул иткән элекке Устав нигезләмәләренә үтәлешен, жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын, жирлекне үстерү программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, элекке Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, жирлек Советы карары белән, жирлек башлыклары депутатлар арасынан күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзергә мөмкин.

3. Законнарға ярашлы рәвештә, җирлек Советы инициативасы буенча җирлек башлыклары җирлек бюджеты акчаларын максатчан куллануны, муниципаль милекне нәтижәле куллануны тикшерә (ревизияли) ала. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитик чараларны үткөрү тәртибе җирлекнең ревизия комиссиясе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Җирлекнең башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, әгәр закон белән башкача билгеләнмәгән булса, җирлек советы, аның контроль комиссияләре, җирлек Советы депутаты мөрәҗәгатә буенча җирлек Советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча сорала торган мәгълүматны бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозуга күрсәтмәләр бирелгән очракта, хокук бозуларны һәм хокук бозуларны бетерү өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш гаепле кешеләрне җаваплылыкка тарту.

5. Җирлек советы җирлек башлыгының аның эшчәнлегә, җирлекнең башкарма комитеты һәм җирле үзидарәнең башка ведомство карамагындагы органнары эшчәнлегә нәтижәләре, шул исәптән җирлек Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык хисапларын тыңлый.

6. Җирлек советы, контроль функцияләрен башкарып, җирлек Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-идарә итү эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

37 нче маддә. Муниципаль район Советына җирлек вәкилен сайлау

1. Җирлек вәкиле җирлек Советы депутатлары арасынан Аксубай муниципаль районы Советына яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

2. Сайланган кандидат дип санала, аның өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш биргән.

38 нче маддә. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы вәкаләтләре " Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча вакытыннан алда туктатылырга мөмкин.

Җирлек Советының вәкаләтләре дә туктатыла:

1) җирлек Советы тарафыннан үз-үзеңне таркату турында карарлар;
2) Татарстан Республикасы Югары судының җирлек Советы депутатларының әлегә составының хокуксызлыгы турындагы карары үз көченә керүе, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруы белән бәйле рәвештә;

3) законнарға ярашлы рәвештә, шулай ук торак пункт бетерелгән очракта гамәлгә ашырыла торган торак пунктны үзгәртеп кору;

4) шәһәр округы белән берләшү сәбәпле, торак пунктның муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

5) җирлек чикләре үзгәрү яки шәһәр округы белән берләшү нәтижәсендә җирлек сайлаучылары саны 25 проценттан артыкка арту;

6) гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару срогын бозу.

2. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткөрелә.

39 нчы маддә. Торак пункт Советын үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек советын үз-үзен таркату турында карар жирлек башлыгы яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан ким булмаган өлеше булган депутатлар төркеме инициативасы буенча кабул ителергә мөмкин.

2. Үз үзеңне таркату турында Карар кабул итү инициативасы тәкъдим ителергә мөмкин түгел:

1) жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау чорында;

3) жирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирү вакытында яки аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Торак пункт Советының үз-үзен таркату турында язма тәкъдиме үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен дәлилләүче башка материаллар да кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек советы яки жирлек башлыгы карары буенча жирлек советын үз-үзен таркату мәсьәләсе ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Жирлек советының үз-үзен таркату мәсьәләсен карау дәвамлылыгы жирлек Советы депутатлары һәм жирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезләмәләрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзеңне таркату турында карар үз-үзеңне таркату инициативасы тәкъдим ителгәннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек советын үз-үзен таркату турында карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлеше тарафыннан яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.

7. Жирлек Советы үз-үзен таркату тәкъдимен кире каккан очракта, үз-үзен таркату турында кабат инициатива үз-үзен таркату мәсьәләсе буенча тавыш бирү көненнән соң бер елдан да иртәрәк куелмаска мөмкин.

40 нчы маддә. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутатының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китү;

3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

5) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

6) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;

7) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит ил дөүләте гражданлыгын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгын алырга яисә Чит ил гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә Россия Федерациясе гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокуклы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;

8) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;

9) жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив гражданлык хезмәтенә жиберү;

11) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә үтәмәгән очракта вакытыннан алда туктатыла.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәгә 1-7, 10 пунктларында күрсәтелгән очракларда жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турында карар жирлек Советы тарафыннан, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез жирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килгән булса, мондый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.

4. Әлеге статьяның 1 өлешендәгә 8 пунктында каралган очракта, жирлек Советы депутатының чакыруы буенча тавыш бирү нәтижәләре рәсми рәвештә басылып чыккан көннән башлап, жирлек Советы депутатының вәкаләтләре туктатыла.

5. Әлеге статьяның 1 өлешендәгә 9 пунктында каралган очракта, жирлек Советы депутатының вәкаләтләре жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

6. Татарстан Республикасы Президенты жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн-жирлек советына әлеге гариза кергән көн.

7. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, өстәмә депутат сайлаулары федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. ТОРАК ПУНКТ БАШЛЫГЫ

41 нче маддә. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлегенең югары вазифалы кешесе

1. Авыл жирлеге башлыгы-авыл жирлегенең югары вазифалы кешесе.

2. Жирлек башлыгы жирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.

3. Жирлек башлыгы вазифасының рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кривоозерский авыл жирлеге башлыгы.

4. Жирлек башлыгы вазифасы буенча Аксубай муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

5. Жирлек башлыгы бер үк вакытта жирлек советын һәм жирлекнең башкарма комитетын житәкли.

42 нче маддә. Жирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Жирлек башлыгы яңа сайланган жирлек советының беренче утырышында жирлек Советы депутатлары арасынан яшерен тавыш бирү юлы белән жирлек Советы вәкаләтләре срогына сайлана.

Жирлек башлыгын сайлау жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасынан, шул исәптән жирлек халкы, ижтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

2. Әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан артыгы тавыш бирсә, жирлек Советы депутаты сайланган жирлек башлыгы булып санала.

3. Сайланганнан соң, жирлек башлыгы түбәндәге антны бирә:

"Кәкре Күл авыл жирлеге башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын үтәгәндә Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Кәкре Күл авыл жирлеге уставын үтәргә, Кривоозерский авыл жирлегендә яшәүчеләрнең иминлеген тәмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен барлык көчемне һәм белемнәремне кулланырга ант итәм."

4. Жирлек Советы вәкаләтләре срогы тәмамланганнан соң, жирлек башлыгы билгеләнгән тәртиптә жирлекнең яңа башлыгы сайланганчы, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегенә житәкчелек итүне дәвам итә.

43 нче маддә. Торак пункт башлыгы статусы

1. Авыл жирлеге башлыгы даими нигездә эшли, хокуклы түгел:

- эшқуарлык эшчәнлегә белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнәргә, коммерцияле оешма белән идарә итүдә яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга (Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләре советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләрнең башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә катнашудан тыш, башка иҗтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, бакчачылык съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашудан тыш), бакчачылык, дача куллану кооперативлары, күчемсез милек ияләре ширкәтләре), Россия Федерациясе Президенты яки Россия Федерациясе Хөкүмәте акты нигезендә оешманың коллегиаль органы эшчәнлегендә түләүсез катнашудан тыш; муниципаль берәмлек тарафыннан муниципаль берәмлек исеменнән муниципаль милектә булган акцияләренә (устав капиталында катнашу өлешләрен) оештыру яки идарә итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру тәртибен билгеләүче муниципаль хокукый актлар нигезендә муниципаль берәмлекнең оештыручысы (акционеры, катнашучысы) булган оешманың идарә органнарында һәм Ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатләрен түләүсез нигездә күрсәтү; федераль законнарда каралган башка очрақлар;

укыту, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнү. Шул ук вакытта укыту, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дөүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

- идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы жирлек башлыгы гражданлык, административ яки җинаять эше яки административ хокук бозу турындагы эш буенча яклаучы яки вәкил (законлы вәкиллек очрақларыннан тыш) сыйфатында катнаша алмый.

Жирлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру белән бәйле башка чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

2. Жирлек башлыгы Аксубай муниципаль районы Советында даими нигездә алмаштырыла торган вазифага сайланган очрақта, ул жирлек башлыгы вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.

3. Жирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә жирлек халкына һәм жирлек советына контрольдә тотыла һәм хисап бирә.

4. Жирлек башлығы елына бер тапкырдан да сирәгрәк жирлек халкы һәм жирлек Советы алдында үз эшчәнлегенә нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында хисап бирә.

5. Жирлек башлығы «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "Коррупциягә каршы тору турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә һәм тьюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачу һәм аларга ия булу, акчалата средстволарны һәм кыйммәтле әйберләргә саклау, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) файдалану, 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында һәм башка федераль законнар.

44 нче маддә. Жирлек башлығының вәкаләтләре

1. Торак пункт башлығы:

1) башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә торак пунктны тәкъдим итә, торак пункт исеменнән ышанычсыз эш итә: торак пункт исеменнән дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнары, оешмалар һәм гражданныр белән килешүләр һәм килешүләр төзи;

2) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә, жирлек Советының чираттан тыш утырышын чакыруны таләп итәргә хокуклы;

3) бер башлылык принципларында жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегенә житекчелек итә һәм жирлекнең башкарма комитеты аның компетенциясенә кергән вәкаләтләргә үтәү өчен шәхси жаваплылык тотат;

4) үз вәкаләтләргә чикләрендә жирлек Советы һәм Башкарма комитеты эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча хокукый актлар чыгара;

5) әлегә Уставта билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы һәм Башкарма комитеты кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм аларны бастырып чыгаруны һәм халыкка житекчелеккә тәмин итә, шулай ук жирлек Советы утырышларының протоколларына кул куя;

6) авыл жирлегенә Советы һәм Башкарма комитеты эшендә жәмәгәтчелек фикерен исәпкә алу һәм ачыкчылыкны тәмин итү буенча чаралар күрә;

7) гражданнырны кабул итүне, аларның мәрәжәгәтләрен, гаризаларын һәм шикаятләрен карауны оештыра;

8) жирлекнең акчалары, шул исәптән жирлек Советы һәм Башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итү һәм тоту өчен акчалар белән идарә итә, жирлекнең расланган бюджетына ярашлы рәвештә, банк учреждениеләрендә жирлекнең бюджет һәм башка счетларын ача һәм яба;

9) жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;

10) Закон һәм әлегә Уставта ярашлы рәвештә гражданнырның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча жирлек советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

11) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектын һәм аның үтәлеше турында хисапларны, жирлек үсеше планнары һәм программалары проектын һәм аларның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;

12) җирлекнең җирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, җирлек территориясендә эшләүче Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән кирәкле хезмәттәшлеген тәэмин итә;

13) җирлек башкарма комитетының муниципаль хезмәткәрләрен һәм башка хезмәткәрләрен билгели һәм вазифаларыннан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга карата дәрәжәләндерә һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;

14) җирлек исеменнән дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары белән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында килешүләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;

15) җирле үзидарә органнары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү вәкаләтләрен һәм җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә.

16) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль берәмлекләр башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрен, шулай ук әлеге устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

17) Дәүләт һәм башка органнарда торак пункт мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, торак пункт исеменнән судка гариза бирә, ышаныч кәгазьләре бирә.

45 нче маддә. Җирлек башлыгы урынбасары

1. Җирлек башлыгы тәкъдиме буенча җирлек Советы депутатлар арасынан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.

2. Әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш бирсә, җирлек башлыгы урынбасары итеп сайлана.

3. Җирлек башлыгы урынбасары җирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә ярашлы рәвештә функцияләрен башкара, җирлек башлыгы йөкләмәләрен үти, ә ул вакытлыча булмаган очракта (авыру яки ялга чыгу сәбәпле) яки үз бурычларын үтәү мөмкинлеге булмаган очракта яки вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан очракта җирлек башлыгы вазифаларын башкара.

5. Җирлек башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.

6. Җирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге уставның 40 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

7. Җирлек башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта җирлек башлыгы инициативасы буенча яки җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителгән җирлек Советы карары буенча вазифасыннан чакырылырга мөмкин. Җирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турында карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

46 нчы маддә. Җирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китү;

3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 741 статьясына ярашлы рәвештә отставкага җибәрү;

4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазифасыннан китүләр;

5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;

9) Россия Федерациясе гражданлығын туктату, чит ил дәүләте гражданлығын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлығын алырга яисә Чит ил гражданлығы булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә Россия Федерациясе гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокукы, җирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;

10) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;

11) сәләмәтлек торышы буенча торак пункт башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра алмауның суд тәртибендә билгеләнгән;

12) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә, шулай ук торак пункт бетерелгән очракта гамәлгә ашырыла торган торак пунктны үзгәртеп кору;

13) муниципаль берәмлек чикләре үзгәрү нәтижәсендә җирлек сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы;

14) шәһәр округы белән берләшү сәбәпле, торак пунктның муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

15) гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару вакытын бозу;

16) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә үтәмәү.

2. Җирлек башлыгының вәкаләтләре шулай ук "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрдәгә 230-ФЗ номерлы Федераль закон, 7 нче номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү белән бәйлә рәвештә вакытыннан алда туктатыла 2013 елның маенда N 79-ФЗ аерым категория кешеләргә чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата средстволарны һәм кыйммәтле әйберләргә саклауны тыю турында, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан, чит ил финанс инструментларын үзләштерү һәм (яки) куллану.

3. Әлеге статьяның 1-11, 14 һәм 15 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча җирлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлекнең яңа башлыгын сайлау җирлек советының якинлашып килүче утырышында башкарыла.

4. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлекнең яңа башлыгын сайлау вәкаләтләре туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча башкарыла.

Шул ук вакытта, әгәр жирлек Советының вәкаләтләре срогы тәмамлануга алты айдан да азрак вакыт калса, жирлек башлыгын жирлек Советы составынан сайлау яңа сайланган жирлек советының беренче утырышында башкарыла,

5. Муниципаль берәмлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы тарафыннан үз составында яки конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайланган муниципаль берәмлек башлыгын сайлау мондый вәкаләтләр туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча башкарыла.

Шул ук вакытта муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы вәкаләтләре срогы тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт калса, муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы составында муниципаль берәмлек башлыгын сайлау яңа сайланган муниципаль берәмлек вәкилләкле органының беренче утырышында, ә муниципаль берәмлек башлыгын конкурс нәтижеләре буенча конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайлау - муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы хокукый составта сайланган көннән алып өч ай эчендә башкарыла.

6. Әгәр Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер - министрының) жирлек башлыгын вазыйфасыннан азат итү турындагы хокукый акты нигезендә яисә жирлек советының жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы карары нигезендә вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган жирлек башлыгы әлеге хокукый актны яки карарны суд тәртибендә шикаять итсә, муниципаль сайлауларда сайлана торган жирлек башлыгын вакытыннан алда сайлаулар суд карары законлы көченә кәргәнче билгеләнә алмый.

7. Әгәр Татарстан Республикасы Президентының хокукый акты нигезендә вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган жирлек башлыгы (Премьер - Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының жирлек башлыгын вазыйфасыннан азат итү турында яки жирлек советының жирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы карары нигезендә әлеге хокукый актны яки карарны суд тәртибендә шикаять итә, Жирлек советы Совет тарафыннан үз составынан яки конкурс комиссиясе тарафыннан конкурс нәтижеләре буенча тәкъдим ителгән кандидатлар арасынан, суд карары законлы көченә кәргәнче, жирлек башлыгын сайлау турында Карар кабул итәргә хокуклы түгел.

8. Жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аңа карата сак астына алу яки вакытлыча вазифасыннан читләштерү рәвешендә процессуаль мәжбүри чаралар кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча жирлек башлыгы урынбасары башкара.

47 нче маддә. Ышаныч югалту сәбәпле муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә, ышаныч югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:

1) кешенең мәнфәгатьләр конфликтыны булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмәве;

2) кешенең үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве яки белә торып дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүматлар бирмәве;

3) кешенең түләүле нигездә коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә катнашуы, федераль закон белән билгеләнгән очраклардан тыш;

4) кешенең эшқуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыруы;

5) әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керүе.

2. Муниципаль вазыйфаны биләүче кеше, аңа буйсынган кешенең мәнфәгатьләр конфликтна китерә яки китерә ала торган шәхси мәнфәгатьләре барлыкка килүе турында белгән кеше, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләгән кеше мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмәгән очракта, ышанычын югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш.

3. Муниципаль вазыйфаны биләүче затка карата коррупциячел хокук бозу өчен ышанычны югалту сәбәпле эштән азат итү (вазыйфадан азат итү) рәвешендә җәзалар куллану турындагы мөһлүматлар өлеге зат тиешле вазыйфаны биләгән җирле үзидарә органы тарафыннан 2008 елның 25 декабрәдәге 273 номерлы Федераль законның 15 статьясында каралган ышанычны югалту сәбәпле эштән азат ителгән затлар реестрына кертелә-ФЗ Коррупциягә каршы тору турында.

48 нче маддә. Торак пункт башлыгын отставкага жибәрү

1. Җирлек советы " Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрәдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә җирлек Советы депутатлары инициативасы буенча яки Татарстан Республикасы Президенты инициативасы буенча җирлек башлыгын отставкага жибәрергә хокуклы.

2. Торак пункт башлыгын отставкага жибәрү өчен нигез булып:

1) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясының 1 өлешендәге 2 һәм 3 пунктларында каралган нәтижеләргә китергән (килеп чыккан) җирлек башлыгының карарлары, гамәлләре (гамәлсезлеге);

2) җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда, башка федераль законнарда, өлеге Уставта каралган вәкаләтләргә һәм (яки) җирле үзидарә органнары тарафыннан җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләргә гамәлгә ашыруны тәэмин итү буенча бурычларны өч ай һәм аннан да күбрәк вакыт эчендә үтәмәү федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән үзидарә итү;

3) җирлек башлыгы эшчәнлеген җирлек Советы тарафыннан аның җирлек Советы алдындагы еллык хисабы нәтижеләре буенча канәгатьләнерлек бөяләмә, ике тапкыр рәттән бирелгән;

4) "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрәдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон,» дөүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында " 2012 елның 3 декабрәдәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон,

2013 елның 7 маенда № 79-ФЗ» аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында сәчетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата сәредстволарны һәм кыйммәтле әйберләргә саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында";

5) җирлек башлыгы, җирлекнең башкарма комитеты, җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәм ведомство карамагындагы оешмалар тарафыннан Кеше һәм гражданның хокуклары һәм ирекләре

тигезлегенәң дәүләт гарантияләрен расасына, милләтенә, теленә, дингә мөнәсәбәтә һәм башка шартларга бәйлә рәвештә күпләп бозуга, раса, милләт, тел яисә дингә карашы билгеләре буенча хокукларны һәм дискриминацияне чикләүгә юл кую, әгәр бу милләтара һәм конфессияара килешүне бозуга китергән һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтлар барлыкка килүгә ярдәм иткән булса.

3. Жирлек Советы депутатларының жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы инициативасы, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлеше белән тәкъдим ителгән, жирлек Советына кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Әлеге мөрәжәгать жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы карары проекты белән бергә кертелә. Әлеге инициативаны тәкъдим итү турында жирлек башлыгы һәм Татарстан Республикасы Президенты әлеге мөрәжәгатьне жирлек советына керткән көннән соң бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

4. Жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы жирлек Советы депутатлары инициативасын карау Татарстан Республикасы Президенты фикерен исәпкә алып башкарыла.

5. Әгәр жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы жирлек Советы депутатлары инициативасын караганда жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен һәм жирлек башлыгының нәтижәләргә китергән карарларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) гамәлгә ашыруны тәмин итүгә кагылышлы мөһим мәсьәләләрне карау күздә тотыла икән, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясының 2 һәм 3 пунктларында каралган торак пункт башлыгын отставкага жибәру турындагы карар Татарстан Республикасы Президенты ризалыгы белән генә кабул ителергә мөмкин.

6. Татарстан Республикасы Президентының жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы инициативасы жирлек советына жирлек советының тиешле карары проекты белән бергә кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Әлеге инициативаны тәкъдим итү турында жирлек башлыгы әлеге мөрәжәгатьне жирлек Советына керткән көннән соң икенче көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

7. Жирлек башлыгын отставкага жибәру турында жирлек Советы депутатларының яки Татарстан Республикасы Президентының инициативасын жирлек Советы тиешле мөрәжәгать кертелгән көннән алып бер ай эчендә карый.

8. Әгәр жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлеше аның өчен тавыш бирсә, жирлек башлыгын отставкага жибәру турында Карар кабул ителгән дип санала.

9. Жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жибәру турындагы карарына жирлек Советы утырышында рәислек итүче депутат кул куя.

10. Жирлек советын караганда һәм кабул иткәндә жирлек башлыгын отставкага жибәру турында карарлар:

1) аларга тиешле утырышның кайчан һәм кайда узаачыгы турында алдан хәбәр итү, шулай ук жирлек Советы депутатларының яки Татарстан Республикасы Президентының мөрәжәгәте һәм жирлек Советының аны отставкага жибәру турындагы карары проекты белән танышу;

2) аңа жирлек Советы депутатларына отставкага китү өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирү мөмкинлеге бирү.

11. Әгәр жирлек башлыгы жирлек Советының аны отставкага жибәру турындагы карары белән килешмәсә, ул үзенәң аерым фикерен язма рәвештә әйтергә хокуклы.

12. Жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жибөрү турындагы карары рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш. Әгәр жирлек башлыгы аны отставкага жибөрү мәсьәләсендә үзенең аерым фикерен язма рәвештә белдергән булса, ул жирлек советының күрсәтелгән карары белән бер үк вакытта басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

13. Әгәр жирлек башлыгын отставкага жибөрү турындагы Татарстан Республикасы Президенты инициативасы жирлек Советы тарафыннан кире кагылган булса, жирлек башлыгын отставкага жибөрү турындагы мәсьәлә жирлек советы утырышы уздырылганнан соң ике айдан да иртәрәк түгел, жирлек советының әлеге мәсьәлә каралган утырышыннан соң кабат каралырга мөмкин.

V бүлек. жирлекнең башкарма комитеты

49 нчы маддә. Жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең жирле үзидарә башкарма-идарә органы

1. Жирлекнең башкарма комитеты Жирле үзидарәнең башкарма-идарә органы булып тора, аңа әлеге устав белән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләре һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән.

2. Жирлекнең башкарма комитеты Муниципаль контрольне гамәлгә ашыручы вәкаләтле орган булып тора. Муниципаль контрольне гамәлгә ашыручы вәкаләтле орган буларак жирлекнең башкарма комитетының оештыру структурасы, вәкаләтләре, функцияләре һәм эшчәнлек тәртибе, күрсәтелгән вәкаләтле органның вазыйфаи затлары исемлеген һәм аларның вәкаләтләрән билгеләү жирлекнең муниципаль хокукий актларына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

3. Авыл жирлеге Башкарма комитетының рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Кривоозерский авыл жирлеге башкарма комитеты.

4. Жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына хисап бирә һәм контрольдә тота.

5. Торак пунктның башкарма комитетында мөһер һәм бланк бар.

6. Жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясә бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

50 нче маддә. Торак пунктның Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.

2. Жирлекнең башкарма комитеты структурасына жирлек башлыгы, Башкарма комитет житәкчесе урынбасары, Башкарма комитетның башка вазифалы кешеләре керә.

51 нче маддә. Башкарма комитетның вәкаләтләре

1. Жирлекнең башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәп өлкәсендә:

-жирлек бюджеты проектын, жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясә проектын эшләүне тәэмин итә;

-жирлек бюджетын үтәүне, жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясен гамәлгә ашыруны оештыра;

– авыл жирлеген комплекслы социаль-икътисади үстерү планнарын һәм программаларын үтәүне кабул итә һәм оештыра, шулай ук авыл жирлегенең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын характерлаучы статистик күрсәткечләр жыюны оештыра һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыра

2) муниципаль милек белән идарә итү, торак пункт территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- жирлекнең муниципаль милеккә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, боерык бирү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- жирлек Советы карары белән билгеләнгән очракларда жирлек Советына муниципаль милекне читләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм килештерүгә (раслауга) кертә;

муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән торак пунктның икътисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр тәзи; торак пункт территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- жирлек советы билгеләгән тәртип буенча муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тәзи, аларның эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә аларның житәкчеләрен билгели һәм биләгән вазифаларыннан азат итә;

муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итүне һәм муниципаль биремне бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр белән финанс белән тәмин итүне гамәлгә ашыра, шулай ук муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыра;

1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

3) территориаль планлаштыру, жирне һәм башка табигый ресурсларны куллану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә, жирлекнең территориаль планлаштыру документлары, жирлекнең башка шәһәр төзелеше документациясе проектларын эшли һәм жирлек Советына раслау өчен кертә, аларны гамәлгә ашыруны тәмин итә;

муниципаль милектә булган жирләрне рациональ файдалануны һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;

- торак пункт территориясендәге жир кишәрлекләрен законнарда билгеләнгән тәртиптә бирә һәм тартып ала;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның гамәлләре турында тиешле органнарга хәбәр итә;

4) Төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- муниципаль торак фондын төзүне һәм тотуны оештыра, аның исәбен алып бара, торак пункт территориясендә торак төзелеше өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

торак пунктлар чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра;

- халыкны элемент хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

5) авыл хужалыгы һәм эшмәкәрлекне үстерү өлкәсендә:

авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм күрсәтә;

- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

6) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм халыкка башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

торак пункт чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыра;

халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтаж гражданның билгеләнгән тәртиптә исәпкә ала;

ял оештыру һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

торак пункт территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыра, торак пунктта рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыра;

халыкның күпләп ял итү өчен шартлар тудыра һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыра, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәэмин итә;

ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм жирләү урыннарын тәэмин итә;

торак пунктның архив фондларын формалаштыра;

7) төзекләндерү өлкәсендә:

каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлек оештыра;

- торак пункт территориясен төзекләндерү буенча эшчәнлек оештыра;

-адреслашу объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирә (жирле эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәрне үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыра;

8) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:

- торак пункт территориясендә законнары, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларын үтәүне, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән жирле үзидарә хокукларын бозучы судта яки арбитраж судында дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфаи затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның актларын шикаять итә;

гражданның һәм аларның жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы берләшмәләренә ярдәм күрсәтә;

халык дружиналары эшчәнлегә өчен шартлар тудыра;

- торак пунктлар чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткөрүне тәэмин итә;

үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында вакытында хәбәр итүне һәм мәгълүмат бирүне тәэмин итә;

-муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек депутатын, жирлекнең сайлап куелган органы әгъзасын, жирлекнең сайлап куелган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

жыелышлар, митинглар, урам йөрешлөре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткөрү, спорт, тамаша һәм башка массакүләм ижтимагый чаралар оештыру белән бәйлә законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

-торак пунктта терроризмның асылын һәм аның ижтимагый куркынычын аңлату буенча, шулай ук граждандарда терроризм идеологиясен кабул итмәүне формалаштыру буенча мәгълүмати-пропаганда чаралары оештыра һәм үткөрә, шул исәптән мәгълүмати материаллар, басма продукция тарату, аңлату эшләре һәм башка чаралар үткөрү юлы белән;

муниципаль милектә булган яки жирле үзидарә органнары карамагындагы объектларның террорчылыкка каршы саклану таләпләрен үтәүне тәмин итә;

- торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының милләтара һәм конфессияара татулыгын ныгытуга, телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра.

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләр өлкәсендә:

- балалар һәм яшьләр белән эшләр буенча чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра.

10) жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларын исәпкә ала һәм тиешле файдалануны тәмин итә;

- тапшырылган дөүләт вәкаләтләрен тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- жирлек Советы карарларына ярашлы рәвештә, жирлекнең жирле үзидарә органнары карамагындагы Матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан үзенә тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны тәмин итә;

11) башка вәкаләтләр:

- жирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәмин итүне гамәлгә ашыра;

- әлеге уставның 5 статьясындагы 1 өлешендәге 8-10, 17 һәм 20 пунктларында каралган жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында граждандарны торак пункт өчен социаль эһәмиятле эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирекле нигездә башкаруга жәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткөрүне оештыра;

жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра, законнар, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек советы яки башка жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрдән тыш.

2. Башкарма комитет жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

торак пункт музейларын булдыра;

торак пунктта нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкара;

опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнаша;

торак пункт территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

-Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торак пункт

территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтә;

- торак пункт территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;

муниципаль янғын күзәтчелеген булдыра;

туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

кеше хокукларын тәэмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтә;

-инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

- федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмаларның хезмәт күрсәтү сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыра;

- гражданнарга торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарын арендау шартнамәләре буенча муниципаль торак фонды торак урыннарын бирә;

торак пункт территориясендә яшәүче караучысыз хайваннарны тоту һәм тоту буенча чаралар үткәрә;

- "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында"Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра.

инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрнең, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культурасын һәм спортын үстерүгә ярдәм күрсәтә.

VI бүлек. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

52 нче маддә. Торак пунктның ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең ревизия комиссиясе даими эшләүче, жирле финанс контроле үзидарәсенәң коллегияль органы булып тора.

2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәис һәм ике әгъзадан тора.

Жирлекнең Ревизия комиссиясен оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, «Россия Федерациясе субъектлары һәм муниципаль берәмлекләренең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы федераль законнар, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы федераль законнар, башка федераль законнар һәм башка норматив законнар белән билгеләнә. Россия Федерациясенәң хокукый актлары, поселок Советы тарафыннан расланган поселокның Ревизия комиссиясе турында нигезләмә, башка муниципаль норматив хокукый актлар белән.

Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә торак пунктның Ревизия комиссиясе оешмасын һәм эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

53 нче маддә. Торак пунктның сайлау комиссиясе

1. Жирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, жирле

референдумны, депутатны, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне әзерләүне һәм үткәргүне оештыра.

2. Жирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль орган булып тора, ул жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына керми.

3. Жирлекнең сайлау комиссиясе жирлек Советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә формалаштырыла.

4. Авыл жирлеге сайлау комиссиясенә вәкаләтләре биш ел тәшкил итә.

5. Жирлекнең сайлау комиссиясе 6 әгъзадан тора, хәл иткүче тавыш хокукы бар.

6. Жирлекнең сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәмин итү Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

7. Жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлегенә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә устав белән көйләнә.

8. Жирлек Советы мөрәжәгатә нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре ТР Аксубай муниципаль районы территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

54 нче маддә. Жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнары үзара хезмәттәшлегенә нигезләре

1. Бу уставта билгеләнгән вәкаләтләр бүленеше нигезендә, жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлекнең башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль рәвештә башкаралар.

2. Жирлек советы һәм жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең икътисади һәм социаль үсеш процессын нәтижәле идарә итү һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә законнарда, әлегә уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Жирлек советы һәм жирлекнең башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны алар имзаланганнан соң жиде көн эчендә бер-берсенә жиберәләр.

5. Жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе буларак, жирлек советына жирлек советының, жирлек башлыгының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять итәргә хокукы.

6. Жирле үзидарәнең башка органнарының үзара эш итү тәртибен жирлек советы билгели ала.

55 нче маддә. Жирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләрне хәл итү

Жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килешү процедураларын үткәргү юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

56 нчы маддә. Юридик зат хокукларына ия булган жирле үзидарә органнары

Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокуклары жирлек советына һәм жирлекнең башкарма комитетына бирелә.

Башкарма комитет органнарын юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәве өчен нигез булып жирлек Советының муниципаль казна учреждениесе формасында тиешле орган булдыру турындагы карары һәм жирлек башкарма комитеты житәкчесе тәкъдире буенча жирлек Советы тарафыннан аның турында нигезләмәне раслау тора.

57 нче маддә. Жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Жирле үзидарә органнары һәм муниципаль органнар эшчәнлеген финанс белән тәмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

2. Закон, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән каралган очрактарда жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

58 нче маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

VIII бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

59 нчы маддә. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затларның эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче жирлек Советы депутатына жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, жирлек Советы йөкләмәләрен үтәү вакытында гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түленә.

2. Үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә гамәлгә ашыручы жирлек башлыгы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очрактарда жирлек башлыгы вазифаларын башкарганда, жирлек башлыгының айлык акчалата түләүенәң 90% күләмендә бүлек түленә.

3. Жирлекнең ревизия комиссиясе һәм жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, жирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түленә.

60 нчы маддә. Жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларының кагылгысызлыгы гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгының хокукларын гарантияләү, аларны жинаять яки административ жаваплылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алуда, тентүдә, сорау алуда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт бинасына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар кулланган элемент

чаралары, аларга караган документлар федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә, жирлек Советы депутаты тавыш бирүдә әйтелгән фикер, позиция һәм аның статусына туры килгән башка гамәлләр өчен, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы тәмамланганнан соң, жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге положение жирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллаулар, яла ягулар яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозулар булган очрақларга кагылмый.

IX бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ КЕШЕЛӘРЕ, АЛАРНЫҢ ЭШЧӨНЛЕГЕН КОНТРОЛЬДӘ ТОТУ ҺӘМ КҮЗӨТҮ

61 нче маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары закон нигезендә жирлек халкы, дөүләт, физик һәм юридик затлар алдында җавап бирәләр.

62 нче маддә. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында җаваплылыгы

Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгы, жирлек халкы алдында җаваплылыгы жирлек халкының ышанычын югалту нәтижәсендә, хокуксыз карарлар кабул итү яки хокуксыз гамәлләр (гамәлсезлек) кылу нәтижәсендә, аларны суд тәртибендә раслау очрагында башлана.

2. Жирлек халкының ышанычын югалткан жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, әлеге уставның 13 статьясында билгеләнгән очрақларда һәм тәртиптә жирлек халкы тарафыннан кире чакырылырга мөмкин.

63 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының дөүләт алдында җаваплылыгы

1. Жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының дөүләт алдындагы җаваплылыгы тиешле суд карары нигезендә, алар Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституцион законнарны, федераль законнарны, Конституцияне (уставны), Татарстан Республикасы законнарын, муниципаль берәмлек уставын бозган очрақта, шулай ук күрсәтелгән органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан аларга тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очрақта килә.

2. Жирлек Советын тарату, вазифасыннан азат итү һәм жирлек башлыгын отставкага жиберү нигезләре һәм тәртибе 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

64 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

X бүлек. жирлекнең муниципаль хокукый актлары

65 нче маддә. Жирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Муниципаль хокукый актлар системасына торак пункт керә::
1) жирлек уставы, жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;
2) жирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
3) әлеге Уставта каралган жирлек башлыгы, Башкарма комитет һәм жирле үзидарәнең башка органнары һәм вазифаи затларының норматив һәм башка хокукый актлары.

2. Жирлек уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлгә ия һәм бөтен жирлек территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукый актлар әлеге уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирлек Уставының, әлеге Уставка, Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға һәм аларға ярашлы кабул ителә торган Татарстан Республикасы законнарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актының каршылыгы рөхсәт ителми.

4. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар жирлекнең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

5. Муниципаль хокукый актлар гамәлдән чыгарылырга яки аларның гамәлдә булуы тиешле муниципаль хокукый акты кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яки жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яки тиешле вазыйфалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнар яки вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелгән очракта, туктатылырга мөмкин - жирле үзидарә органнары яки жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, аларның вәкаләтләренә муниципаль хокукый акты гамәлдән чыгару яки туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый акты кабул итү (чыгару), шулай ук суд тарафыннан каралган; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлешендә - Россия Федерациясенә вәкаләтле дөүләт хакимияте органы тарафыннан.

6. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актының гамәлдә булуы аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яки жирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилнең Россия Федерациясе Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәсен алган очракта кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында жирлекнең башкарма комитеты яки жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы эшмәкәрләрнең хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирлек Советы алар карар кабул иткән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

7. Эшкурлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында эшкурлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылган муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан үткәрелүче экспертизага дучар ителә.

8. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданның, оешманың, шәхеснең, дөүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары федераль законнар һәм административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплы.

9. Муниципаль берәмлек оештыручы оешмаларның хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына

кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң (халыкка игълан ителгәннән соң) үз көченә керә..

66 нчы маддә. Гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү турыдан-туры торак пункт халкы тарафыннан жирле референдумда(гражданнар жыенында) гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән башкарыла.

2. Әгәр жирлек халкының ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый акты кабул итү (чыгару) таләп ителсә, жирле үзидарә органы яки жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи заты, аларның компетенциясенә әлеге акты кабул итү (чыгару) керә, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән алып 15 көн эчендә тиешле акты әзерләү һәм (яки) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш муниципаль норматив хокукый акт. Бу вакыт өч айдан артмаска тиеш.

3. Гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый акты чыгару срогын бозу жирлек башлыгын кире алу, жирлек Советы вәкәләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

67 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкәләтләренә үтәү өчен түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгаралар:

- 1) торак пункт Советы торак пункт Советы карарлары;
- 2) жирлек башлыгы жирлек башлыгының карарлары һәм боерыклары;
- 3) жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.

2. Жирле үзидарәнең башка вазифаи затлары әлеге уставларга, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукый актларга билгеләнгән вәкәләтләре чикләрендә боерыклар һәм боерыклар чыгаралар.

68 нче маддә. Муниципаль хокукый актлар әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, Аксубай районы прокуроры, территорияль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре, шулай ук жирлекнең аны алып бару мәсьәләләре буенча Ревизия комиссиясе кертә ала.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушылган документларның исемлеге һәм формасы жирлек Советы Регламенты һәм жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар проектлары Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан үткәрелгән Жайлау йогынтысын бәяләргә тиеш.

Муниципаль норматив хокукый актлар проектларының жайлау йогынтысын бәяләү "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында"2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә

муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары (жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары) тарафыннан үткәрелә.

4. Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актларга Экспертиза эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында үткәрелә.

5. Муниципаль норматив хокукый актларга экспертиза жирле үзидарә органнары (жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары) тарафыннан "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында" 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнарында расланган планнарга ярашлы рәвештә үткәрелә.

69 нчы маддә. Торак пункт советының хокукый актлары

1. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләренә билгеләүче карарлар, жирлек башлыгын отставкага жиберү турында карар, шулай ук жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Жирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

Жирлек башлыгы тавышы жирлек Советы карарларын кабул иткәндә жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

3. Жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерүне, жирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан жирлек Советы карарлары жирлекнең башкарма комитеты инициативасы буенча яки аның нәтижәсе булганда гына жирлек Советы каравына кертелергә мөмкин. Әлеге нәтижә жирлекнең башкарма комитетына карар проекты тапшырылганнан соң утыз көн эчендә жирлек Советына тапшырыла.

4. Жирлек Советы карарларына жирлек башлыгы аларны кабул иткән көннән алып өч көн эчендә кул куя һәм әлеге уставта билгеләнгән тәртиптә басылып чыга (халыкка чыгарыла).

70 нче маддә. Жирлек башлыгының хокукый актлары

1. Жирлек башлыгы законнарда, әлеге Уставта һәм жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре, жирлек башкарма комитетының жирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар һәм боерыклар чыгара, шулай ук жирлек Башкарма комитетының жирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыклары.

2. Жирлек башлыгы әлеге устав белән «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга, башка федераль законнарда ярашлы рәвештә, аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм боерыклар чыгара.

71 нче маддә. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка чыгару) һәм үз көченә керү тәртибе.

1. Жирлек Советы карарлары, әгәр карар үзе башканы билгеләмәсә, жирлек башлыгы тарафыннан имзаланганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Жирлек советының салымнар һәм җыемнар турындагы норматив хокукый актлары Россия Федерациясә Салым кодексына ярашлы рәвештә үз көченә керә.

Жирлек Советының жирлек уставын кабул итү яки әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгының, жирлек Башкарма комитетының хокукый актлары, әгәр актлар белән башкасы билгеләнмәгән булса, имзаланган көннән үз көченә керә.

3. Муниципаль берәмлек оештыручы оешмаларның хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекларенә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң (халыкка игълан ителгәннән соң) үз көченә керә.

4. һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: аның исеме, имзалану датасы (жирлек Советы кабул иткән хокукый актлар өчен шулай ук жирлек Советы кабул иткән дата), теркәлү номеры, хокукый актка кул куйган вазифаи затның исеме, мөһер.

5. Жирлек Советының жирлек бюджеты турында, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, аны гамәлдән чыгару һәм аның гамәлдә булуын туктату, аның үтөлеше турында хисап, жирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында карарлары, жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, жирлек Советы тарафыннан имзаланганнан соң җиде көн эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш, анда Федераль закон белән чикләнгән мәгълүмат бар.

6. Муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек Советы депутатын чакыртып алу, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсә буенча тавыш бирү турында норматив булмаган хокукый актлар һәм законнарға ярашлы рәвештә башка актлар мәҗбүри рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Закон яки әлеге Устав нигезендә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка җиткерү) мәҗбүри булмаган нормага каршы муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яки жирле үзидарә вазифаи затлары карары буенча бастырылырга (халыкка җиткерелергә) мөмкин.

8. Бастырып чыгарганда (халыкка чыгарганда) муниципаль хокукый актың реквизитлары, район газетасы «Сельская новь» ның чыгу датасы, Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру датасы, торак пунктның мәгълүмати стендларында урнаштыру датасы күрсәтелә.

9. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актларны рәсми рәвештә бастырып чыгару аларның тулы текстын район газетасы «Сельская новь» да бастырып чыгару яки аларның тулы текстын Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру юлы белән башкарыла.

Өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый актлар Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында, Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталында, Кривоозерский авыл жирлегенең мәгълүмати стендларында урнаштырылырга мөмкин.

10. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актларны халыкка җиткерү аларның тулы текстларын торак пунктлар территориясендәгә мәгълүмати стендларга урнаштыру юлы белән аларны гомуми мәгълүматка җиткерүдән гыйбарәт. Күрсәтелгән мәгълүмат стендлары саны, аларның урнашу урыннары

жирлек Советы тарафыннан раслана һәм жирлек халкының норматив һәм башка хокукый актлар тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актлар күрсәтелгән мәгълүмат стендларында алар урнаштырылган көннән алып 30 көн дәвамында булырга тиеш".

11. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар, Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы тарафыннан Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

72 нче маддә. Торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләренең эчтәлегә

1. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре-Россия Федерациясе законнары һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары, шулай ук Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүгә һәм төзекләндерү элементларына таләпләр, жирлек территориясен төзекләндерү буенча чаралар исемлеген, аларны үткәру тәртибен һәм вакытлычалыгын билгеләүче муниципаль хокукый акт.

2. Торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләре торак пункт Советы тарафыннан раслана.

3. Торак пунктны төзекләндерү кагыйдәләре:

1) гомуми файдаланудагы территорияләрне тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;

2) биналарның, корылмаларның, корылмаларның фасадларының һәм саклагыч конструкцияләренең тышкы күренеше;

3) төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, тоту һәм торгызу, шул исәптән жир эшләре үткәрелгәннән соң;

4) торак пункт территориясен яктыртуны оештыру, биналарны, корылмаларны, корылмаларны архитектура яктыртуны кертәп;

5) торак пункт территориясен яшелләндерүне оештыру, шул исәптән торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннарны, чәчәк бакчаларын һәм үләнле үсемлекләр белән биләнгән башка территорияләрне булдыру, тоту, торгызу һәм саклау тәртибен;

6) мәгълүматны Торак пункт территориясендә урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр, элмә такталар урнаштыру;

7) балалар һәм спорт майданчыкларын, хайваннарны йөртү өчен майданчыкларны, парковкаларны (парковка урыннарын), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту;

8) жәяүлеләр коммуникацияләрен оештыру, шул исәптән тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаклар;

9) күрсәтелгән территория буенча инвалидларның һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итү максатыннан торак пункт территориясен төзекләндерү;

10) торак пункт территориясен жыештыру, шул исәптән кышкы чорда;

11) яңгыр суларын агызуны оештыру;

12) жир эшләрен башкару тәртибе;

13) биналарның, корылмаларның, корылмаларның, жир кишәрлекләренең финанс, милекчеләре һәм (яки) башка законлы хужаларының (күпфатирлы йортлардагы милекчеләрдән һәм (яки) башка законлы милекчеләрдән тыш, алар астында жир кишәрлекләре барлыкка килмәгән яки мондый йортлар чикләре буенча төзелгән) янәшәдәге территорияләрне тотуда катнашуы;

- 14) Татарстан Республикасы Законнда билгелэнгән тәртипкә ярашлы рәвештә янәшәдәге территорияләр чикләрен билгеләү;
- 15) авыл жирлегә территориясен бәйрәмчә рәсмиләштерү

XI бүлек. ТОРАК ПУНКТНЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

73 нче маддә. Торак пунктның икътисади нигезе

1. Жирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектә булган милек, жирлек бюджеты акчалары, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

74 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милке

1. Торак пункт милкендә булырга мөмкин:
  - 1) жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгелэнгән милек;
  - 2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгелэнгән очракларда жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгелэнгән мөлкәт, шулай ук «жирле үзидарә органнарын оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрена 131-ФЗ номерлы Федераль законның 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгелэнгән мөлкәт Россия Федерациясендә үзидарәләр.
  - 3) жирлек Советы карарларына ярашлы рәвештә жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәмин итү өчен билгелэнгән милек;
  - 4) жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән хәл итү хокукы бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен билгелэнгән милек;
  - 5) федераль законнарга ярашлы рәвештә башка милек;

75 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милке белән идарә итү, файдалану һәм аның белән идарә итү

1. Жирле үзидарә органнары жирлек исемнән муниципаль милеккә Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә мөстәкыйль рәвештә ия булалар, файдаланалар һәм алар белән идарә итәләр.
2. Жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштерергә, башка килешүләр төзергә хокуклы.
3. Жирле үзидарә органнары муниципаль милек реестрын Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә алып баралар.

76 нчы маддә. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Торак пункт муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, үзгәртеп оештыра һәм бетерә ала, Хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән жирле

әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен гәмәлгә ашыру өчен кирәкле муниципальара жәмгыятьләр төзүдә катнаша ала. Оештыручының муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирле үзидарәнең вәкаләтле органнары башкара.

2. Оештыручының функцияләрен һәм вәкаләтләрен гәмәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрнең максатларын, эшчәнлек шартларын һәм тәртибен билгелиләр, аларның уставларын раслыйлар, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгелиләр һәм вазыйфаларыннан азат итәләр, әлеге Уставта һәм муниципаль хокукый актларда каралган тәртиптә аларның эшчәнлегә турында хисаплар тыңлыйлар.

3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек исемненән муниципаль казна учреждениеләренең йөкләмәләре буенча субсидияләре жавап бирәләр һәм федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә аларның үтәлешен тәэмин итәләр.

77 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнарда ярашлы рәвештә жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан кәргән керемнәр авыл жирлегә бюджетына керә.

78 нче маддә. Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XII бүлек. ТОРАК ПУНКТНЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

79 нчы маддә. Торак пункт бюджеты

1. Торак пунктның үз бюджеты бар.

2. Жирлек бюджеты жирлек советының Муниципаль норматив хокукый акты формасында эшләнә һәм раслана.

3. Жирлек бюджетында жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гәмәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гәмәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр хисабына жирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм аларга ярашлы рәвештә Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында кабул ителә торган тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына жирлек бюджеты үтәлеше турында хисаплар тапшыралар.

80 нче маддә. Торак пунктта бюджет процессы

1. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә башкарыла. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

2. Жирлек бюджеты проекты, жирлек бюджетын раслау турында жирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирлек бюджеты үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

3. Жирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга үзгәрешләр кертү турында жирлек Советының муниципаль норматив хокукый актлары, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган, чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган жирлек Советына жирле бюджет турында карар проектын керткән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча жирлек советының Муниципаль норматив хокукый актлары кабул ителергә тиеш. Чираттагы финанс елы һәм план чоры.

4. Жирлек бюджеты проекты өч елга (Чираттагы финанс елы һәм план чоры) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәмин итү максатларында жирлекнең социаль-иқтисади үсеше фаразы нигезендә төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм жирлек советының әлеге муниципаль хокукый акты нигезендә жирлек башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектын түзү:

Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыенына Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен билгеләүче мөрәжәгәте нигезләмәләре;

торак пунктның социаль-иқтисади үсешен фаразлау;

- жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- муниципаль программалар.

- дәүләт (муниципаль) программаларында (дәүләт (муниципаль) программалары проектында, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр проектларында);

Россия Федерациясенә таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре;

- бюджет прогнозы: бюджет прогнозы проекты, бюджет прогнозына үзгәрешләр проекты) озак вакытлы чорга.

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, жирлек советының муниципаль хокукый актлары (бюджет турында карардан тыш) белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

9. Жирлек бюджеты турында карар белән:

- жирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;

- жирлек бюджеты дефицитын финанслау чыганакаларының Баш администраторлары Исемлеге;

- чыгым төрләрәнең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) яки бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары муниципаль программалары һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре), чыгым төрләрәнең төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) һәм (яки) максатчан статьялары муниципаль программалары һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре), төр төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарын классификацияләү чыгымнары, шулай ук бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, җирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына чыгымнарны ведомство структурасында бюджет чыгымнарын классификацияләүнең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм чыгым төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү;

жәмәгать норматив йөкләмәләрен үтәүгә юнәлтелгән бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

башка бюджетлардан алынган һәм (яки) Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына чираттагы финанс елында һәм план чорында бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- план чорының беренче елына җирлек бюджетының шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләменен 2,5 процентыннан ким булмаган күләмдә (максатчан билгеләнешкә ия булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына гомуми күләмнең 5 процентыннан ким булмаган күләмдә торак пункт бюджеты чыгымнары (Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатлы билгеләнүләре булган);

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет дефицитын финанслау чыганаclarы;

- Чираттагы финанс елыннан һәм һәр план чорынан соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтелгән;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, җирлек советының Муниципаль норматив хокукый актлары тарафыннан кабул ителгән җирлек бюджетының башка күрсәткечләре.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта җирлек Советына:

- җирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

агымдагы финанс елының узган чорында торак пунктның социаль-икътисади үсешенең алдан йомгаклары һәм агымдагы финанс елында торак пунктның социаль-икътисади үсешенең көтелгән йомгаклары;

торак пунктның социаль-икътисади үсеше фаразы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына торак пунктның тупланма бюджетының төп характеристикаларын (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты (профициты) фаразлау;

- жирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;

- бюджетара трансфертларны бүлү методикасы (методика проектлары) һәм исәп-хисаплары;

Чираттагы финанс елыннан һәм һәр план чорыннан соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның югары чиге;

- агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтәлешен бәяләү;

жирлек Советы, жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән, күрсәтелгән органнарның бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата жирлекнең башкарма комитеты белән фикер каршылыктары килеп чыккан очракта тәкъдим ителә;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексында һәм әлеге Уставта кабул ителгән башка документлар һәм материаллар.

Бюджет ассигнованиеләрен муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программа юнәлешләре буенча бүлү бюджеты турында карар белән расланган очракта, бюджет турында карар проектына муниципаль программаларның паспортлары тапшырыла.

Әгәр бюджет турында карар проекты бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасын үз эченә алмаса, бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасы бюджет турында карар проектына аңлатма язуына кушымталар составына кертелә.

12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты төзү жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

13. Жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет турында карар проекты агымдагы елның 15 ноябрдан соң калмыйча кертә.

14. Жирлек бюджеты турында карар проектына карау һәм аны раслау тәртибе, жирлек советының Муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән, Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турында карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 1841 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

15. Жирлек бюджеты турында Карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабрдан кадәр гамәлдә, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) жирлек бюджеты турында карарда башкасы каралмаган булса.

Жирлек бюджеты турында карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш.

16. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек бюджетының баланслы булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, Муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, жирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнарның һәм Татарстан Республикасы законнарының үтәлешен тәэмин итә.

17. Торак пункт бюджеты керемнәре Россия Федерациясе бюджет законнарына, салымнар һәм җыемнар турында законнарга һәм башка мәҗбүри түләүләр турында законнарга ярашлы рәвештә формалаштырыла.

18. Җирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда башкарыла.

19. Җирлек бюджетының федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очрақлардан тыш, рөхсәт ителми.

20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

81 нче маддә. Муниципаль ихтыяҗларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяҗларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 маендагы 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяҗларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу җирлек бюджеты акчалары хисабына башкарыла.

82 нче маддә. Торак пункт гражданның үзара салым салу чаралары

1. Гражданның үз-үзләренә салым салу чаралары дип гражданның җирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен бер тапкыр түләүләргә аңлатыла. Гражданның үзара салым тәртибендә түләүләр күләме, аерым категория гражданның тыш, җирлектә яшәүчеләргә гомуми санының 30 процентыннан артмаска тиеш булган (җирлек составына керүче торак пункт), алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданның бер тапкыр түләүләрен кертү һәм куллану мәсьәләләргә җирле референдумда, ә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясының 1 өлешендәге 4.1 пунктнда каралган очрақларда гражданның җыенында хәл ителә.

3. Җирле референдумда Гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләрен җыю турындагы карар басылып чыккан җирлекнең башкарма комитеты:

- референдум карарында каралган эшләргә башкаруны оештыра һәм әлеге карарда каралган тәртиптә җирлек халкы алдында аларның үтәлеше турында хисап бирә.

4. Гражданның үзара салым акчалары җирлек бюджетының үз керемнәренә карый.

83 нче маддә. Торак пунктның муниципаль үзләштерүләре

1. Җирлек бюджеты дефицитын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында муниципаль эчке бурычларны федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарырга хокукы.

2. Муниципаль заимствованияләргә җирлек исемнән гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә җирлекнең башкарма комитетына карый.

3. Агымдагы финанс елы башына жирлек бюджеты акчаларының калдыклары агымдагы финанс елында жирлек бюджеты турында карар белән жирлек бюджеты дефицитын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак каралган акчалардан артык күләмдә касса өзеклекләрен каплауга юнәлтелергә мөмкин.

84 нче маддә. Жирлекнең жирле бюджеты үтөлеше

1. Жирле бюджет Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

2. Жирлек бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә башкарыла.

3. Жирлек бюджеты үтөлешенә касса хезмәте күрсәтү, жирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

4. Жирлек бюджетының үтөлеше жирлекнең жыелма бюджет рәсеме һәм жирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

85 нче маддә. Бюджет хисабы. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисап

1. Жирлекнең бюджет хисабы еллык булып тора.

2. Жирлекнең бюджет хисабы жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисабы нигезендә төзелә.

3. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисап жирлек Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Жирлек Советына тапшырылганчы жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисап тышкы тикшерүгә дучар ителә, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисабын тышкы тикшерүне һәм жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләүне үз эченә ала.

Жирле бюджет үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү муниципаль берәмлекнең контроль-хисап органы тарафыннан муниципаль берәмлек вәкиллекле органының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә, РФ Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, федераль законнарда билгеләнгән үзенчәлекләренә исәпкә алып башкарыла.

5. Жирлекнең башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча жирлек бюджеты үтөлеше турында хисап тапшыра. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләү бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган срокта үткәрелә.

6. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка нәтижә жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан жирлек Советына бер үк вакытта жирлекнең башкарма комитетына жиберелә.

7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына хисап финанс елында жирлек бюджеты үтөлеше турында карар проекты, жирлек бюджеты үтөлеше турында башка бюджет хисабы һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документлар кушымтасы белән жирлек Советының хисап финанс елында жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисабын тапшыра.

8. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны карау нәтижәләре буенча жирлек Советы жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

Жирлек Советы жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны кире каккан очракта, ул мәгълүматны дәрәс чагылдырмау яки тулы булмаган фактларны бетерү һәм 1 айдан да артмаган вакытка кабат тапшыру өчен кайтарыла.

9. Жирлек бюджеты үтөлеше турында карар белән жирлек бюджеты үтөлеше турында хисап финанс елы өчен жирлек бюджеты үтөлеше турында хисап раслана, анда керемнәрнең, чыгымнарның һәм жирлек бюджеты дефицитының гомуми суммасы күрсәтелә.

Жирлек Советының хисап финанс елы өчен жирлек бюджеты үтөлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

- бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча жирлек бюджеты чыгымнары;

- бюджет дефицитын финанслау чыганаclarын классификацияләү кодлары буенча жирлек бюджеты дефицитын финанслау чыганаclarы;

86 нчы маддә. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе бюджет законнарын һәм бюджет хокук мәнәсәбәтләрен көйләүче башка норматив хокукый актларны үтәүне тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, алдан һәм аннан соңгысына бүленә.

2. Бюджет хокук мәнәсәбәтләре өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле Аксубай муниципаль районы Контроль-хисап палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.

3. Бюджет хокук мәнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле Аксубай муниципаль районы Финанс-бюджет палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.

4. Алдан контроль жирлекнең жирле бюджетын үтәү процессында бюджет бозуларын кисәтү һәм туктату максатларында башкарыла.

5. Алдагы контроль жирлек бюджеты үтөлеше нәтижәләре буенча аларның законлы үтөлешен, исәп-хисапның дәрәсләген һәм хисаплылыгын билгеләү максатыннан башкарыла.

XIV БҮЛЕК. ТОРАК ПУНКТ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

87 нче маддә. Торак пункт Уставы проектыን әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Жирлек уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары проекты жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, район прокуроры, территорияль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре тарафыннан жирлек Советына кертелергә мөмкин.

2. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проектыን әзерләү өчен жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә

мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Жирлек уставы проекты, жирлек уставын кабул итү, жирлек уставына үзгәрешләр кертү турындагы мәсьәлә каралганчы 30 көннән дә соңга калмыйча жирлек уставына үзгәрешләр кертү турындагы муниципаль норматив хокукый акт проекты, жирлек Советы тарафыннан билгеләнгән күрсәтелгән Устав проекты, күрсәтелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук гражданның катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (игълан итү) белән рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (игълан ителергә) тиеш аның фикер алышуында. Жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук жирлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очракта гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Жирлек уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары буенча, аларны карау алдыннан жирлек Советы ытырышында әлеге уставка ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәрелә.

88 нче маддә. Торак пункт уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты карау жирлек Советы Регламентына ярашлы рәвештә кимендә ике укылышта башкарыла.

2. Жирлек уставы проекты, әлеге уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң, әлеге проект беренче укылышта жирлек башлыгы тарафыннан жирлек Советы депутатларына, хокук булдыру инициативасы хокукының башка субъектларына төзәтмәләр кертү өчен жиберелә.

3. Жирлек уставы, жирлек Советы карары уставка үзгәрешләр кертү турында жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешә күпчелек тавыш белән кабул ителә. Әгәр жирлек башлыгы жирлек Советы рәисе вәкаләтләрен башкарсса, жирлек башлыгы тавышы жирлек уставы, жирлек Советы депутаты тавышы буларак жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул ителгәндә исәпкә алына.

4. Жирлек Уставын яңа редакциядә муниципаль хокукый акт белән жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында язарга ярамый. Бу очракта жирлекнең яңа Уставы кабул ителә, ә элек гәмәлдә булган жирлек уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар жирлекнең яңа Уставы үз көченә кәргән көннән үз көчен югалткан дип таныла.

89 нчы маддә. Торак пункт Уставының, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек уставы, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары алар кабул ителгәннен соң жирлек башлығы тарафыннан Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органы территориаль органына Федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен жиберелә.

2. Жирлек уставы, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары дәүләт теркәвеннән соң рәсми рәвештә басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш һәм Россия Федерациясе Юстиция министрлығының «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» порталында рәсми рәвештә басылып чыккач (халыкка игълан ителгәч) үз көченә керә (<http://pravo-minjust.ru>, <http://право-минюст.рф>) Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә

Жирлек башлығы теркәлгән жирлек уставын, муниципаль хокукый акты муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органы территориаль органыннан кәргән көннән алып жиде көн эчендә жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) тиеш.

1. Муниципаль берәмлек Уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртүче үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләрне аеру (муниципаль берәмлек уставын федераль законнарга туры китерү очрактарыннан тыш, шулай ук вәкаләтләрне, вәкаләтләр срогын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затларын сайлау тәртибен үзгәртүдән тыш), вәкиллек органнарының вәкаләтләр срогы тәмамланганнан соң үз көченә керә муниципаль берәмлек органнары, муниципаль берәмлек уставына күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән.

4. Жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт белән кертелә, ул Рәсмиләштерелергә Мөмкин:

1) жирлек советы рәисе һәм жирлек башлығы тарафыннан имзаланган яки жирлек советы рәисе вәкаләтләрән башкаручы берүзе жирлек башлығы тарафыннан имзаланган жирлек Советы карары;

2) жирлек Советы кабул иткән һәм жирлек башлығы имзалаган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта жирлек советының аны кабул итү турындагы карарына реквизитлар куела. Жирлек Советының мондый карарына күчеш положениеләрен һәм (яки) жирлек уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләрнең үз көченә керүе турындагы нормаларны кертү рөхсәт ителми.